

การแต่งงาน

The Wedding

Truong Thi Hang^{1*}^{1*} สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

*ผู้แต่งหลัก: อีเมล: truongthihang.vn@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ศึกษาที่มาและความหมายของการแต่งงาน ลักษณะของการแต่งงาน ตลอดจนวิธีการเลือกหาคู่ครองของบางชนชาติ ผลปรากฏว่า การแต่งงานสะท้อนหน้าที่ความรับผิดชอบที่แต่ละบุคคลต้องมีต่อสังคม การแต่งงานแสดงให้เห็นถึงการบรรลุวุฒิภาวะของมนุษย์ และการแต่งงานเกิดขึ้นเนื่องด้วยวัตถุประสงค์ทางด้านเศรษฐกิจ เกี่ยวกับลักษณะของการแต่งงาน สามารถจัดจำแนกเป็น 3 แบบ คือ จัดแบ่งตามมรดกที่ฝ่ายชายได้ฝ่ายหญิงมาเป็นภรรยา จัดแบ่งตามความเจริญของมนุษย์ และจัดแบ่งโดยอิงอาศัยเรื่องการร่วมสายโลหิตระหว่างป่าวสาวเป็นสำคัญ อนึ่ง ชนชาติต่างๆ เช่น เวียดนาม อินเดีย อียิปต์ และไทยล้วนแต่มีวิธีการเลือกหาคู่ครองที่เป็นแบบฉบับของตนเอง ซึ่งสืบสานกันมาแต่สมัยโบราณ

คำสำคัญ: การแต่งงาน

Abstract

The purpose of this article is to study the source and the meaning of wedding, the group of wedding, and the way of selecting spouse. The results show that: The wedding reflects one's civic duty and social responsibility. The wedding shows signs of being mature of human. And the wedding comes from the purpose of economy. We can classify the group of wedding by 3 styles: by the way that female has in male's possession, by the development of human, and by the importance of same blood relationship. For another thing, some nations such as Vietnamese, Indian, Egyptian, and Thai have their own selecting spouse's style which inheriting from ancient age.

Keywords: The Wedding.

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

เสฐียรโกเศศ (2531, หน้า 12) กล่าวไว้ในหนังสือ “ประเพณีเนื่องในการแต่งงานป่าวสาว” ว่า “แต่งงานเป็นระยะเริ่มแรกแห่งชีวิตครอบครัวของหนุ่มมนุษย์ที่อยู่รวมกันเป็นสังคม ผู้ที่จะมีชีวิตเป็นครอบครัวได้คือหญิงชายที่เป็นสามีภริยากัน อันได้เข้าพิธีแต่งงานเป็นปกติตามจารีตประเพณีที่มีอยู่ในสังคมนั้น” แสดงให้เห็นว่า ชาวไทยแต่โบราณกาลให้ความสำคัญกับเรื่องการแต่งงานอย่างมากสำหรับป่าวสาว การเข้าสู่พิธีแต่งงานเป็นสัญญาณเตือนสติคนทั้งสองว่า ชีวิตของพวกเขาได้ก้าวย่าง

ไปสู่อีกวาระหนึ่ง เป็นวาระแห่งการใช้ชีวิตคู่ที่แต่ละฝ่ายจำต้องลดอัตตาของตนเองให้น้อยลง รู้จักเสียสละ และก็มีความรักติดต่อกันส่วนรวมมากยิ่งขึ้น

เมื่อผู้วิจัยสังเคราะห์ชีวประวัติของประธานาธิบดีโฮจิมินห์แห่งประเทศเวียดนามในช่วงเวลาตั้งแต่ ค.ศ. 1890-1945 ก็พบรายละเอียดสะท้อนทัศนคติว่าด้วยเรื่องการแต่งงานของประชาชนเวียดนาม จากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งกับบิดาของประธานาธิบดีโฮจิมินห์และประธานาธิบดีโฮจิมินห์ ดังนี้

บิดาของประธานาธิบดีโฮจิมินห์ชื่อ เหวียนซิงซัค (Nguyen Sinh Sac) กำพร้าบิดาและมารดาตั้งแต่อายุยังน้อย ต้องไปอาศัยอยู่กับครอบครัวของพี่ชายต่างมารดาที่กำลังประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจ ดังนั้น บิดาของประธานาธิบดีโฮจิมินห์แทนที่จะได้ร่ำเรียนหนังสือเยี่ยงเพื่อนรุ่นราวคราวเดียวกัน กลับต้องไปเลี้ยงกระบือที่ทุ่งนาแต่เช้าตรู่ ท่านเป็นคนเฉลียวฉลาดและใฝ่รู้ มักจะแอบยืนอยู่ข้างนอกห้องเรียนและเพเลิดเพลินไปกับการสดับวิทยานิพนธ์ที่ครูบาอาจารย์กำลังร่ำสอนอยู่ด้านใน ครั้งหนึ่ง อาจารย์ผู้มีชื่อเสียงในแวนแคว้นท่านหนึ่งเดินทางไปเยี่ยมเยียนเกลอมิตรในหมู่บ้านที่เหงียนซิงซัคพักอาศัย ท่านประสบภาพที่เหงียนซิงซัคนั่งอ่านหนังสืออย่างตั้งอกตั้งใจบนหลังกระบือ และบังเกิดความประทับใจลึกซึ้ง ท่านอาจารย์ตัดสินใจไต่ถามประวัติของเด็กชายใฝ่รู้นั้น และไปร้องขอผู้เป็นพี่ชายอนุญาตให้ท่านพาเหงียนซิงซัคไปอบรมสั่งสอนที่บ้านของตนเอง (Tran Minh Sieu, 2008, p. 9) ต่อมา เหงียนซิงซัคได้สมรสกับธิดาคนโตของท่านอาจารย์ และกลายมาเป็นบุตรเขยของท่านในที่สุด อย่างไรก็ดี ความประสงค์ของท่านอาจารย์ที่จะให้บุตรบุญธรรมสมรสกับธิดาของตนเองนั้น ไม่ได้รับความยินยอมเห็นชอบจากผู้เป็นภรรยาในช่วงเริ่มแรก พิจารณาจาก 2 ข้อความ ต่อไปนี้

... 3 ปีหลังจากนั้น ขณะที่เหงียนซิงซัคเข้าสู่วัยหนุ่มบริบูรณ์ หว่างถิลวาน ธิดาคนเอื้อยของท่านอาจารย์ก็จำเริญวัย และนับวันยิ่งมีความรู้สึกดีกับมานพหนุ่มที่ทั้งชาญฉลาดและอุปนิสัยใจคอดีคนนั้นมากขึ้น ท่านอาจารย์ตัดสินใจเลือกเหงียนซิงซัคเป็นบุตรเขยของตน ช่วงแรกๆ คุณเหงียนถิแก่บ [ผู้เป็นภรรยา] ไม่เห็นด้วยเพราะสถานภาพระหว่าง 2 ครอบครัวไม่เสมอกัน ท่านอาจารย์จึงต้องหาทุกวิถีทางปรึกษาหารือและเกลี้ยกล่อมภรรยาด้วยความพากเพียร

(Tran Minh Sieu, 2008, p. 11)

และ

... คุณตุ๋อาน [ท่านอาจารย์] มีธิดา 2 คนซึ่งต่างก็ชำนาญภาษาฮั่น [ภาษาจีน] ธิดาคนเอื้อย คือ หว่างถิลวาน แลประหนึ่งจะสนใจมานพที่ทั้งหน้าตาดี และเรียนหนังสือเก่ง ส่วนคุณตุ๋เองก็มีความประสงค์จะยกธิดาให้มานพหนุ่ม ท่านถามความคิดเห็นของคุณผู้หญิงตุ๋ แต่คุณผู้หญิงไม่เห็นด้วย

(Hoai Thanh, 2004, p. 14)

เหตุประการสำคัญที่ยังให้ภรรยาของท่านอาจารย์ไม่เห็นด้วยกับผู้สามีเรื่องการยกธิดาให้สมรสกับเหงียนซิงซัค คือ ครอบครัวของท่านอาจารย์เป็นครอบครัวมีชื่อเสียงในแวนแคว้น การจะหาคู่ครองให้กับธิดาก็สมควรคัดเลือกบุรุษที่มีสถานภาพเท่าเสมอกัน ถึงแม้เหงียนซิงซัคจะเป็นคนดี

มีสติปัญญาสูง ทว่ากำพร้าทั้งบิดาและมารดาตั้งแต่เด็ก หน้าที่ยังต้องพึ่งพาอาศัยครอบครัวของท่านอาจารย์เพื่อดำรงชีพ และสานต่อความใคร่ครวญทางด้านการเรียนหนังสือ หากทั้งสองได้สมรสกันจริง ย่อมเป็นที่หวั่นระเเยาะของชาวบ้านใกล้เรือนเคียงเป็นแน่แท้ แต่ท้ายที่สุดท่านอาจารย์ก็สามารถโน้มน้าวให้ผู้ภรรยาเห็นด้วยกับตนเรื่องการยกธิดาคนโตให้สมรสกับเหงวยวียนซิงซึก บุรุษที่ท่านทั้งสองได้ซบเลี้ยงและอุปการะดุจดั่งบุตรแท้ๆ มาตั้งแต่เยาว์วัย (Tran Minh Sieu, 2008, p. 72-73)

ในกรณีของประธานาธิบดีโฮจิมินห์ ผู้นำเวียดนามเคยกล่าวว่า มีอยู่ 2 เรื่องที่ประชาชนไม่ควรประหลาดปฏิบัติตามท่าน คือ เรื่องการสูบบุหรี่และเรื่องที่ท่านไม่ได้แต่งงานสร้างครอบครัว (Tran Duong, 2010, p. 76) ทั้งนี้เพราะประชาชนเวียดนามถือว่าการแต่งงานเป็นหน้าที่ของทุกคน การที่ประธานาธิบดีโฮจิมินห์ฝ่าฝืนชนบประเพณีที่บรรพบุรุษสืบสานมาช้านานทำให้ท่านต้องเผชิญกับปัญหานานาประการ เช่น พี่สาวและพี่ชายของประธานาธิบดีโฮจิมินห์จะพยายามใช้ทุกโอกาสเพื่อปลุกเร้าให้ผู้เป็นน้องชายปฏิบัติหน้าที่ผู้ครองเรือน หรือเรื่องที่ผู้บริหารร่วมอุดมการณ์ทางการเมืองกับประธานาธิบดีโฮจิมินห์มักตั้งข้อสงสัยว่า ไฉนท่านโฮจิมินห์ไม่เอาใจใส่เรื่องการสมรส ในสมัยที่ประธานาธิบดีโฮจิมินห์จัดตั้งรัฐบาลใหม่เพื่อที่จะบริหารประเทศเวียดนามภายหลังจากที่ขบวนการปฏิวัติประสบความสำเร็จ ท่านได้เชิญนายหุ่งทุกค่าง (Huynh Thuc Khang) ปัญญาชนที่มีชื่อเสียงคนหนึ่งดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวงภายใน นายหุ่งทุกค่างอายุมากกว่าประธานาธิบดีโฮจิมินห์และเป็นคนเข้าใจสถานการณ์ภายในของเวียดนามอย่างลึกซึ้ง ประธานาธิบดีโฮจิมินห์จึงให้ความเคารพนับถืออย่างสูง นอกจากประเด็นการเมือง ทั้งสองยังได้พูดคุยกันแทบทุกเรื่องตามประสาคนรุ่นราวคราวเดียวกัน ครั้งหนึ่ง นายหุ่งทุกค่างแต่งกลอนมอบให้กับประธานาธิบดีโฮจิมินห์ เนื้อหาเชิงสงสัยว่า ไฉนผู้นำเวียดนามไม่คิดจะสมรสเสียที

... อายุ 56 ปีก็ยังไม่ชราดอก

เอ้ เห็นแต่คุณตา แล้วคุณยายหายไปไหนนะ?

(Truong Minh Tuan, 2015, p. 53)

บุคลากรชาวเวียดนามที่เป็นผู้ช่วยงานของประธานาธิบดีโฮจิมินห์คนหนึ่งเล่าว่า ตอนได้รับกลอนจาก นายหุ่งทุกค่าง ท่านโฮจิมินห์เพียงยิ้มๆ มิได้ให้คำตอบใดๆ แต่ในระหว่างไปเยือนประเทศฝรั่งเศสเพื่อเจรจาเรื่องการยุติสงครามในเวียดนามกับรัฐบาลฝรั่งเศส ประธานาธิบดีโฮจิมินห์ได้ส่งโทรเลขกลับไปถามไถ่สถานการณ์การเมืองในประเทศกับนายหุ่งทุกค่างรวมหลายฉบับ ทั้งยังประพันธ์กลอนบทหนึ่งสำหรับสนองข้อกังขาของนายหุ่งทุกค่างเป็นกรณีพิเศษ ดังนี้

... เพิ่งนึกกลอนออกเพื่อจะตอบท่านไป

รำลึกคุณท่านมากไซ้ร้ ท่านหุ่งเอ๋ย

มีมาตุภูมิเพียงแห่งเดียว ก็ช่วยกันแบกหาม

ได้รับเอกราชแล้ว จะให้แต่งก็ยินดี

(Truong Minh Tuan, 2015, p. 53)

อีกหนึ่งตัวอย่างที่น่าสนใจ คือ ช่วงที่ประธานาธิบดีโฮจิมินห์มีการเคลื่อนไหวทางด้านการเมืองในประเทศจีน [ใช้รหัสลับว่า สหายไถ่กวาง] ได้ร่วมทำงานและผูกไมตรีกับสหายชาวจีน

หลายคน บุคลากรชาวจีนคนหนึ่งเล่าว่า ในสายตาของสหายชาวจีน ประธานาธิบดีโฮจิมินห์เป็นคนเรียบง่าย พูดภาษาจีนสำเนียงกวางตุ้ง ท่านดูเหมือนครุบ้านนอกคนหนึ่งมากกว่าที่จะเป็นผู้นำการปฏิวัติ การสนทนาระหว่างบุคลากรชาวจีนกับประธานาธิบดีโฮจิมินห์ทำให้ทราบว่า ผู้นำเวียดนามเป็นคนหน้าผากกว้าง ไม่สนใจเรื่องการแต่งงาน และนิยมเดินเล่นภายใต้ร่มไม้ยืนต้นขนาดใหญ่และเก่าแก่ต้นหนึ่งอยู่ใกล้ๆ สำนักงาน ข้อมูลที่บุคลากรชาวจีนได้ถามเรื่องการสมรสของประธานาธิบดีโฮจิมินห์น่าสนใจมาก เพราะแสดงให้เห็นว่าการแต่งงานสร้างครอบครัวเป็นชนบประเพณีที่ประชาชนจีนยึดถือปฏิบัติมาช้านานเฉกเช่นเดียวกับชาวไทยและชาวเวียดนาม กับทั้งมีความสำคัญจนกระทั่งกลายเป็นหนึ่งในประเด็นที่ขาดไม่ได้ระหว่างการประชุมทบทวนทุกโอกาส คำบอกเล่าของสหายชาวจีนเกี่ยวกับประธานาธิบดีโฮจิมินห์ มีดังนี้

... สหายให้กวางแต่งตัวเรียบง่ายมาก มักสวมเสื้อ ใส่ชุดแบบสมัยราชวงศ์ถัง แลดูคล้ายๆ กับครุบ้านนอกคนหนึ่ง พูดภาษาสำเนียงกวางตุ้ง ท่านมีหน้าผากกว้าง ทั้งยังใช้ชื่อว่า ให้กวาง พวกเรามักจะเรียกท่านว่า “นายกวางหัวล้าน” ท่านจะนำเครื่องพิมพ์ดีดติดตัวตลอดเวลา มักจะพิมพ์เอกสารอยู่ในห้องพักของตัวเอง บางครั้งท่านก็ไถ่ถามและพูดคุยสนทนากับสหายคนอื่นๆ ด้วย ครั้งหนึ่ง กระผมถามว่า คุณมีภรรยาแล้วหรือยัง มีลูกเต้ากับเขาบ้างไหม ท่านบอกว่า ยังไม่ได้แต่งงานเลยครับ

(Do Hoang Linh, 2010, p. 158)

การศึกษาข้อมูลเรื่องการแต่งงานของบิดาประธานาธิบดีโฮจิมินห์ ปัญหานานาประการที่ประธานาธิบดีโฮจิมินห์ต้องเผชิญเนื่องจากฝ่าฝืนข้อปฏิบัติที่บรรพบุรุษเวียดนามสืบสานมาแต่สมัยบรรพกาล ข้อความการสนทนาระหว่างประธานาธิบดีโฮจิมินห์กับสหายชาวจีนขณะที่ท่านมีการเคลื่อนไหวด้านการเมืองในมณฑลกวางตุ้ง ประเทศจีน และข้อมูลในหนังสือ “ประเพณีเนื่องในการแต่งงานบ่าวสาว” ทำให้ทราบว่า การแต่งงานเป็นชนบประเพณีที่ฝังรากลึกอยู่ในภาคพื้นตะวันออกอย่างน้อยที่สุดก็ในสังคมจีน เวียดนาม และไทย มาเป็นเวลานาน เสฐียรโกเศศ (2531, คำนำ) กล่าวว่า “สิ่งใดมีชีวิตอยู่ สิ่งนั้นย่อมมีความเจริญ ความเสื่อม และความเปลี่ยนแปลงไปเป็นธรรมดา ที่กล่าวมานี้เป็นสิ่งซึ่งใครๆ ย่อมทราบดี เรื่องประเพณีก็มีลักษณะเป็นทำนองเดียวกัน” เราจึงมีเหตุผลเพียงพอให้เชื่อมั่นว่า ประเพณีการแต่งงานมีประวัติความเป็นมาและมีความเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาเฉกเช่นเดียวกับสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ผู้วิจัยจึงสนใจขยายประเด็นการแต่งงานทั้งเรื่องที่มาและความหมาย ลักษณะของการแต่งงาน รวมไปถึงวิธีการเลือกหาคู่ครองของบางชนชาติ พอให้เห็นภาพรวม ด้วยหวังจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจศึกษาประเด็นการแต่งงานในแง่มุมอื่นๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาที่มาและความหมายของการแต่งงาน
2. เพื่อศึกษาลักษณะของการแต่งงาน
3. เพื่อศึกษาวิธีการเลือกหาคู่ครองของบางชนชาติ

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยจากเอกสารและดำเนินการตาม 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 รวบรวมเอกสารเกี่ยวกับการแต่งงาน

1.1 เอกสารเกี่ยวกับการแต่งงานที่เป็นภาษาเวียดนาม ประกอบด้วย 7 รายการ ได้แก่

1.1.1 Bac Ho hoi ky [หนังสือบันทึกเกี่ยวกับลุงโฮ] (Hoai Thanh, 2004)

1.1.2 100 truyen co tich Viet Nam [นิทานพื้นบ้านเวียดนาม 100 เรื่อง] (Ngoc Anh, 2014)

1.1.3 Nhung nguoi than trong gia dinh Bac Ho [ญาติพี่น้องในครอบครัวลุงโฮ] (Tran Minh Sieu, 2008)

1.1.4 108 chuyen vui doi thuong cua Bac Ho [108 เรื่องเล่าสนุกในชีวิตประจำวันของลุงโฮ] (Tran Duong, 2010)

1.1.5 Duong ve to quoc [หนทางกลับสู่มาตุภูมิ] (Do Hoai Linh, 2010)

1.1.6 Nhung mau chuyen ve tam guong dao duc Ho Chi Minh [เรื่องราวเล่าขานเกี่ยวกับแบบอย่างคุณธรรมจริยธรรมของประธานาธิบดีโฮจิมินห์] (Truong Minh Tuan, 2015)

1.1.7 Madam Nhu Tran Le Xuan: Quyen luc ba Rong [มาตามโง่ดินหนู] (Mai Son, 2016)

1.2 เอกสารเกี่ยวกับการแต่งงานที่เป็นภาษาไทย ประกอบด้วย 10 รายการ ได้แก่

1.2.1 ประเพณีเนื่องในการแต่งงานบ่าวสาว (เสถียรโกเศศ, 2531)

1.2.2 ทฤษฎีคติชนและวิธีการศึกษา (เสาลักษณ์ อามันตศานต์, 2543)

1.2.3 นิทานเวตาล (น.ม.ส., 2543)

1.2.4 ภารตนิยาย (ศักดิ์ศรี แย้มนัตตา, 2547)

1.2.5 เวตาลปัญญาวิมุตติ (ศักดิ์ศรี แย้มนัตตา, 2550)

1.2.6 นิทานโบราณคดีอียิปต์ (กิ่งแก้ว อัดถากร, 2550)

1.2.7 พลาณภาพแห่งเทพปรณัม (บาร์นี บุญทรง, 2551)

1.2.8 กามนิต วาสินธุ (เสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป, 2552)

1.2.9 คำสอนสตรีในเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ (จรรยาศักดิ์ บุญญาพิทักษ์, 2554)

1.2.10 อตชีวประวัติของโยคี (ปรหมังสา โยคานันท์, 2554)

ขั้นตอนที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการแต่งงาน

ขั้นตอนที่ 3 นำเสนอข้อมูลด้วยการพรรณนาเป็น 3 ประเด็น คือ

3.1 ที่มาและความหมายของการแต่งงาน

3.2 ลักษณะของการแต่งงาน

3.3 วิธีการเลือกหาคู่ครองของบางชนชาติ

ผลการวิจัย

1. ที่มาและความหมายของการแต่งงาน

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (พิมพ์ครั้งที่ 2) ให้ความหมายของคำว่า “แต่งงาน” ไว้ว่า “แต่งงาน ก. ทำพิธีเพื่อให้ชายหญิงอยู่กินเป็นสามีภรรยาตามประเพณี” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, หน้า 516) ขณะที่ เสฐียรโกเศศ (2531, หน้า 14) อธิบายความหมายของคำว่า “แต่งงาน” ดังนี้

... แต่ง ก็แปลว่า จัดให้งาม ทำให้ดี งาน ก็คือ การที่ต้องทำ รวมกันเป็นแต่งงาน ก็คือ การที่ต้องทำเพื่อจัดให้งาม หรือ ทำให้ดี แปลเอาความอย่างนี้ อาจถูกหรือผิดก็ได้

นอกจากคำว่า “แต่งงาน” ที่หมายเป็นนัยถึงการประกอบพิธีเพื่อให้บุคคล 2 คนสามารถใช้ชีวิตร่วมกันอย่างถูกต้องตามจารีตประเพณี ยังมีคำอื่นๆ อีกมากที่สื่อสารสาระเดียวกัน ยกตัวอย่างเช่น คำว่า “วิวาห์” “อวาท” และ “สมรส” ฯลฯ

เสฐียรโกเศศ (2531, หน้า 16) ให้ความเห็นว่า “คำว่า วิวาห์ และ อวาท ซึ่งเคยใช้กันเป็นภาษาหนังสือ ท่านอธิบายว่า ถ้าทำพิธีแต่งงาน เมื่อเจ้าสาวไปอยู่บ้านเจ้าบ่าว ก็เรียกว่า วิวาห์มงคล ถ้าตรงกันข้าม คือ เจ้าบ่าวไปอยู่บ้านเจ้าสาว ก็เรียกว่า อวาทมงคล” ซึ่งสอดคล้องกับนิยามของราชบัณฑิตยสถาน (2556, หน้า 1124-1125 และ หน้า 1410) ดังนี้

... วิวาห์-วิวาห์, วิวาห์ [วิวาห์] น. “การพาออกไป” หมายถึงการแต่งงานแบบหนึ่งที่ฝ่ายชายจะต้องถูกนำไปอยู่ที่บ้านฝ่ายหญิง เรียกว่า วิวาห์มงคล, เป็นประเพณีแต่งงานที่นิยมปฏิบัติกันในประเทศอินเดียฝ่ายใต้, การแต่งงานตามประเพณีไทย ไม่ว่าฝ่ายหญิงจะไปอยู่ที่บ้านฝ่ายชาย หรือฝ่ายชายจะไปอยู่ที่บ้านฝ่ายหญิง หรือจะแยกไปอยู่ตามลำพัง ก็เรียกว่า วิวาห์ หรือ วิวาห์มงคล ทั้งสิ้น

และ

... อวาท-อวาทะ [อวาทะ] น. “การพาหญิงมาอยู่บ้านของตน” หมายถึงการแต่งงานแบบหนึ่งที่ฝ่ายชายจะนำหญิงที่ตนแต่งงานด้วยมาอยู่ที่บ้านของตน เรียกว่า อวาทมงคล, เป็นประเพณีแต่งงานที่นิยมปฏิบัติกันในประเทศอินเดียฝ่ายเหนือ. (ป.,ส.).

เสฐียรโกเศศ (2531, หน้า 16) อธิบายว่า ทั้ง “วิวาห์” และ “อวาท” ต่างไม่ใช่คำไทยเดิม แต่เป็นคำมาจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต ชาวอินเดียเรียกแต่งงานว่า “วิวาห์” ส่วนคำ “อวาท” หมายถึงพิธีส่งตัวเจ้าสาวหรือการต้อนรับเจ้าสาวไปสู่อำนาจของเจ้าบ่าวภายหลังจากที่ได้ประกอบพิธี “วิวาห์” แล้ว ที่เป็นเช่นนี้เพราะตามประเพณีอินเดียในพวกอารยัน หญิงที่แต่งงานแล้วจะต้องไปอยู่บ้านชาย ถ้าชายไปอยู่บ้านหญิงถือว่าผิดจารีตประเพณี ส่วนเหตุที่มีพิธีส่งตัวเจ้าสาว หรือ “อวาท” ก็เนื่องจากการประกอบพิธี “วิวาห์” ได้จัดทำขึ้นในขณะที่เจ้าสาวอายุน้อย จำต้องรองจนกว่าเจ้าสาวจะมีอายุตามสมควรจึงจะประกอบพิธี “อวาท” คือส่งตัวเจ้าสาวไปให้เจ้าบ่าวได้

คำว่า “วิวาห” ในภาษาสันสกฤตแปลว่า แยกเอาไป ส่วนคำว่า “อาวาท” ก็มีความหมายเดิมไปในทำนองเดียวกัน คือ หมายถึงการพราก หรือการแย่งเอาไป ทั้งนี้เพราะลักษณะการแต่งงานสามารถแบ่งออกเป็นสามระยะตามความเจริญของมนุษย์ ในระยะที่ 1 เมื่อชายต้องการหญิงมาเป็นภรรยา จะต้องไปขุดคร่าลักพาตัวหญิงสาว มรดกการแต่งงานเยี่ยงนี้ ภาษาสันสกฤตเรียกว่า “รากษสวิวาห” เช่นเดียวกับที่พระอินทร์ปลอมตัวไปแย่งนางสุชาดาธิดาของอสูรตนหนึ่ง หรือพระสมุทรรุมนางบุษมาลีราชธิดาทำวรนจักรพาหนีมา (เสฐียรโกเศศ, 2531, หน้า 25-30)

สำหรับคำว่า “สมรส” ราชบัณฑิตยสถาน (2556, หน้า 1169) ให้คำนิยามว่า “สมรส [-รด] ก. แต่งงาน เช่น นาย ก สมรสกับนางสาว ข. ว. ที่เกี่ยวกับการแต่งงาน เช่น พิธีมงคลสมรส” ขณะที่เสฐียรโกเศศ (2531, หน้า 15) สันนิษฐานเกี่ยวกับที่มาของการใช้คำว่า “สมรส” ว่า อาจเป็นคำยืมมาจากคำว่า “เสกสมรส” ที่หมายถึงการแต่งงานของเจ้านายชั้นผู้ใหญ่ เพราะ “แต่ก่อนนี้ เจ้านายทรงหาหม่อมหามได้ตามชอบใจ ไม่มีพิธีเข้าแต่งงาน มามีพิธีแต่งงานเจ้าชั้นในรัชกาลที่ ๕ แล้วสืบเป็นราชประเพณี จนถึงรัชกาลที่ ๖ จึงทรงบัญญัติคำว่า เสกสมรส ขึ้น คนสามัญก็ใช้ตาม แต่ตัดคำว่า เสก ออกเสีย ด้วยเห็นเป็นต่ำสูง เรียกแต่ว่า งานมงคลสมรส”

นอกจากศัพท์ 3 คำ คือ “วิวาห” “อาวาท” และ “สมรส” ดังกล่าวข้างต้น ประชาชนที่อาศัยอยู่ในภูมิภาคต่างๆ ของประเทศไทยยังมีคำเรียกการประกอบพิธีเพื่อให้ชายและหญิงสามารถใช้ชีวิตคู่อย่างถูกต้องตามจารีตประเพณีในวิถีที่แตกต่างกันออกไปอีก เช่น ภาคพายัพเรียกว่า “กินแขก” ภาคอีสานเรียกว่า “กินดอง” บางพื้นที่ของภาคกลางเรียกว่า “กินสามถ้วย” ส่วนทางปักษ์ใต้เรียก “กินงาน” หรือ “กินเนี้ยว” ที่หมายถึงการรับประทานข้าวเหนียวหนึ่งโรยน้ำตาลและมะพร้าวขูด ประชาชนในบางท้องถิ่นของปักษ์ใต้ยังเรียกงานแต่งงานว่า “งานเมีย” ตลอดจนเรียกพิธีแต่งงานว่า “ไหว้เมีย” (เสฐียรโกเศศ, 2531, หน้า 14)

ไม่เพียงเท่านั้น ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตภาคพายัพและภาคอีสานของไทยยังเรียกปรากฏการณ์ที่สองบุคคลมาร่วมใช้ชีวิตอยู่ด้วยกันจะด้วยประกอบพิธีตามประเพณีหรือไม่ก็ตาม ว่า “เอาผัวเอาเมีย” สำหรับพิธีแต่งงานทางไทใหญ่ใช้วลี “มั่งกะเหล้าเอากัน” คำว่า “มั่งกะเหล้า” แปลว่า “มั่งกลา” หรือ “มั่งกล” ส่วนคำว่า “เอากัน” ก็คือ “เอากัน” ในภาษาไทยกลาง เสฐียรโกเศศ (2531, หน้า 15) อธิบายว่า “เอากัน ซึ่งเป็นคำซึ่งถือว่าไม่สุภาพแต่ภาษาไทยทางภาคกลางเท่านั้น ส่วนภาคอื่นตลอดจนชาวไทยถิ่นต่างๆ ใช้คำว่า เอากัน หมายความว่า เป็นผัวเมียกัน ถ้าจะพูดว่ามีเรือนแล้ว เขาจะใช้คำว่า เอาผัวหรือเอาเมียแล้ว”

ด้วยเหตุที่ประชาชนอาศัยอยู่ในภาคพื้นตะวันออกต่างให้ความสำคัญกับเรื่องการแต่งงานเป็นพิเศษ ส่งผลให้มีคำใช้เรียกพิธีดังกล่าวแตกต่างกันออกไปตามลักษณะเชื้อชาติ ในภาษาจีนใช้คำว่า “ตั้นหั้น” หรือ “ตั่งหั้น” หมายถึงพิธีแต่งงาน ส่วนเขมรเรียกแต่งงานว่า “เรียบการ” แปลว่า “จัดการ” หรือ จัดงาน (บ่าวสาว) ขณะที่ชาวมอญเรียกแต่งงานว่า “เพรงโกน” มีความหมายว่า “แต่งลูก” (เสฐียรโกเศศ, 2531, หน้า 15-16) ในภาษาเวียดนาม ศัพท์ที่หมายถึงพิธีแต่งงาน คือ “Dam cuoi” อ่านว่า “ด้ามเกือย” ประกอบมาจาก 2 คำ คือ คำว่า “ด้าม” (Dam) หมายถึงปรากฏการณ์ที่คนกลุ่มหนึ่งมารวมตัวกันเพื่อร่วมกระทำการใดการหนึ่งโดยจำเพาะ (Vu Xuan Luong, 2009, p. 374) และคำว่า “เกือย” (cuoi) แปลว่า การประกอบพิธีเพื่อให้คน 2 คนเป็นสามีภรรยากันตามขนบประเพณี (2009, p. 314)

จะเห็นได้ว่า ประชาชนอาศัยอยู่ในภาคพื้นตะวันออกต่างก็มีการประกอบพิธีแต่งงานอันเป็นขนบประเพณีที่สืบสานเรื่อยมาแต่โบราณกาลเฉกเช่นเดียวกัน ทว่ากลับมีวิธีอธิบายปรากฏการณ์ที่บุคคลสองคนได้เป็นสามีภรรยากันในหลายลักษณะ เช่น ชาวอินเดียเรียกธรรมเนียมที่ฝ่ายชายไปลดคร่าฝ่ายหญิงมาเป็นภรรยาว่าเป็นพิธีแต่งงาน ประชาชนอาศัยอยู่ในบางพื้นที่ในเขตภาคเหนือและภาคอีสานของประเทศไทยกลับตีความเรื่องที่ชายและหญิงเป็นสามีภรียากันจากที่ทั้งสองมีเพศสัมพันธ์ร่วมกัน ขณะที่ชาวเวียดนามเข้าใจว่าการแต่งงานคือการประกอบพิธีเพื่อให้คน 2 คนได้เป็นสามีภรรยาด้วยกันโดยมีผู้เข้าร่วมเป็นสักขีพยานเป็นจำนวนมาก ฯลฯ

การที่ชนชาติต่างๆ ช่วยกันสืบสานประเพณีแต่งงานตั้งแต่อดีตกาลอันไกลโพ้นเรื่อยมาจนกระทั่งปัจจุบันกาล ไม่เพียงแสดงให้เห็นถึงความพยายามของบรรพบุรุษในการอนุรักษ์วัฒนธรรมของมนุษยชาติ ทว่ายังเป็นการท้าทายให้ปุณชนรุ่นหลังศึกษาหาสาเหตุว่าทำไมคนโบราณจึงให้ความสำคัญกับเรื่องการแต่งงานถึงเพียงนั้น สำหรับบทความฉบับนี้จะพิจารณาความหมายของการแต่งงานเฉพาะจาก 3 แง่มุม กล่าวคือ การแต่งงานสะท้อนหน้าที่ความรับผิดชอบที่บุคคลต้องมีต่อสังคม การแต่งงานแสดงให้เห็นถึงการบรรลุภาวะของมนุษย์ และการแต่งงานเกิดขึ้นเนื่องด้วยวัตถุประสงค์ทางด้านเศรษฐกิจ

เลสลีย์โกเศศ (2531, หน้า 13) กล่าวว่า ความสำคัญเดิมของการแต่งงานอยู่ที่การให้กำเนิดบุตรธิดา ในสมัยโบราณ ความเข้มแข็งของสังคมฯ หนึ่งขึ้นอยู่กับการมีสมาชิกจำนวนมากหรือน้อยเพียงใด เพราะสมาชิกในสังคมเป็นปัจจัยขับเคลื่อนความเจริญก้าวหน้าของส่วนรวมทั้งทางด้านเศรษฐกิจและในระหว่างป้องกันศัตรูที่เข้ามารุกรานดินแดนบ้านเกิด เหตุนี้เองที่ประชาชนจีนมีคำอำนวยการให้กับบ่าวสาวในพิธีแต่งงานว่า ให้เจ้ามีลูกถึงพันมีหลายถึงหมื่น ขณะที่ชาวไทยนิยมอำนวยการให้กับคู่บ่าวสาวว่า ขอให้ลูกเต็มบ้านมีหลานเต็มเมือง เช่นเดียวกับชาวเวียดนามที่มักจะกล่าวต่อหนุ่มสาวผู้เข้าร่วมพิธีสมรสว่า ขอให้ทั้งสองมีลูกหลานเต็มบ้าน หรือขอให้ทั้งสองมีลูกหลานเป็นฝูงๆ

ว่าด้วยประเด็นที่การแต่งงานแสดงให้เห็นถึงการบรรลุภาวะของมนุษย์ คำว่า “วุฒิภาวะ” ประกอบมาจาก 2 คำ คือ “วุฒิ” และ “ภาวะ” ราชบัณฑิตยสถาน (2556, หน้า 1127) ให้ความหมายของคำว่า “วุฒิ” ว่า หมายถึง “ภูมิรู้ ความเจริญ ความงอกงาม ความเป็นผู้ใหญ่” ส่วนคำว่า “ภาวะ” แปลว่า “ความมี ความเป็น ความเป็นปรากฏ” (2556, หน้า 868) ดังนั้น “วุฒิภาวะ” จึงหมายถึงปรากฏการณ์ที่บ่งบอกว่าคนๆ หนึ่งมีความเป็นผู้ใหญ่อยู่ในตัว ทั้งนี้ เป็นเรื่องไม่ควรเอาเสียเลยถ้าหากจะตีความ “ความเป็นผู้ใหญ่” จำเพาะในแง่ของความคิดหรือภูมิรู้เท่านั้น ทว่าสมควรขยายขอบข่ายเพื่อให้คำว่า “วุฒิภาวะ” หมายรวมไปถึงความเป็นผู้ใหญ่ทางด้านกายภาพด้วย

ดังที่กล่าวไว้ในส่วนอธิบายความหมายของพิธีวิวาห์และพิธีอาวาทว่า ปรากฏการณ์ที่ครอบครัวชาวอินเดียอนุญาตให้ธิดาสมรสตั้งแต่เธอยังไม่พ้นวัยเด็กนับเป็นเรื่องปกติ อันเป็นที่มาของการประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับการแต่งงานถึงสองครั้ง ครั้งแรกเรียกว่า “วิวาห์” หมายถึงการแต่งงานทั่วไป ส่วนครั้งที่สองเรียกว่า “อาวาท” เป็นพิธีส่งตัวเจ้าสาวไปให้เจ้าบ่าวเนื่องจากเธอมีวุฒิภาวะทางด้านกายภาพเพียงพอที่จะทำหน้าที่ภรรยาอย่างบริบูรณ์ เรื่องทำนองนี้บังเกิดขึ้นในสังคมเวียดนามสมัยก่อนเช่นเดียวกัน โมนิค บรินสัน เดเมอร์ (Monique Brinson Demery) ชาวต่างชาติที่สนใจศึกษาประวัติศาสตร์ประเทศเวียดนาม และเป็นผู้เขียนชีวประวัติของมาดามโงดินห์ (Madame Ngo Dinh Nhu) สตรีหมายเลขหนึ่งในรัฐบาลโงดินห์เต็มขณะบริหารเวียดนามใต้ในช่วง

พ.ศ. 2498-2506 ให้ข้อมูลว่า ตระกูลฝ่ายมารดาของมาตามโงดินห์เป็นราชินิกุล มารดาของมาตามโงดินห์ถือกำเนิดเมื่อ พ.ศ. 2453 สมรสกับบิดาของมาตามโงดินห์ใน พ.ศ. 2455 นั่นก็หมายความว่า ผู้เป็นมารดาแต่งงานขณะที่ยังอายุเพียง 2 ขวบ นอกจากนั้น ยังมีข้อความที่น่าสนใจ ดังนี้

... นับเป็นระยะเวลาที่เดียวภายหลังพิธีเสกสมรส เชษฐาอนุชาที่ร่วมอยู่ในราชินิกุลกับท่านผู้หญิงเจือง [มารดาของมาตามโงดินห์] เริ่มมีการเสกสมรสตามๆ กันไป ธิดาคนเอื้อยของพวกเขา นามว่า เหละ-จี ถือกำเนิดหลังจากที่ทั้งสองเสกสมรสกันเป็นเวลาเกือบๆ หนึ่งทศวรรษ อาจเป็นเพราะเจ้าสาวตัวน้อยต้องรอจนกว่าจะบรรลุนิติภาวะที่สามารถตั้งครรรภ์ได้

(Mai Son, 2016, p. 32-33)

สัญญาณที่ทำให้ทราบว่สตรีเพศคนหนึ่งจำเริญวัยและบรรลุนิติภาวะทางด้านกายภาพมีหลายลักษณะ เสาลักษณ์ อานันตศานต์ (2543, หน้า 249) กล่าวไว้ใน “ทฤษฎีคติชนและวิธีการศึกษา” ว่า “สำหรับเด็กผู้หญิง ภาวะของความเป็นวัยรุ่นในทางร่างกายจะเห็นได้จากการที่หน้าอกขยายใหญ่ขึ้น กระดูกเชิงกรานกว้างขึ้น มีขนที่อวัยวะเพศ และเริ่มมีประจำเดือน ดังนั้น ถ้าหากจะกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงจากความเป็นเด็กมาสู่ความเป็นผู้ใหญ่แล้ว สิ่งเหล่านี้คือเครื่องหมายของการเปลี่ยนแปลงในทางกายภาพ” และ “สำหรับเด็กผู้หญิงนั้น เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ก็อาจจะมีการทำพิธีแรกรับในลักษณะที่เป็นการเตรียมตัวก่อนที่จะแต่งงาน” ข้อมูลเรื่องที่สตรีเพศบรรลุนิติภาวะทางด้านกายภาพและพร้อมที่จะแต่งงานยังปรากฏในเพลงกล่อมเด็กของเวียดนามและเพลงกล่อมเด็กทางปากขี้ใต้ของประเทศไทยหลายสำนวน โดยอาศัยความเปลี่ยนแปลงของอวัยวะเพศและหน้าอกเป็นสัญญาณเตือน ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างเพลงกล่อมเด็กเวียดนามที่เป็นการสนทนาโต้ตอบในลักษณะเกี่ยวพาราสีกันระหว่างชายหนุ่มกับหญิงสาว จากข้อมูลที่ผู้วิจัยไปสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมไว้เมื่อ พ.ศ. 2554 ดังนี้

... อ่า อ้า อ่า อ่า เอ้ย อ่า อ้า อ่า อ่า เอ้ย

มาถึงนี่แล้ว ลูกไหนขอถามลูกท้อสักหน่อยเออะนะ ว่า

สวนของเจ้านี่ มีใครเข้ามาแล้วหรือยังละ

อ่า อ้า อ่า อ่า เอ้ย อ่า อ้า อ่า อ่า เอ้ย

ในเมื่อลูกไหนถาม ลูกท้อก็ขอตอบนะ ว่า

สวนของน้องมีทางเข้าแล้วแหละ ทว่ายังไม่เคยมีใครข้ามเข้ามาเลยจ๊ะ

อ่า อ้า อ่า อ่า เอ้ย อ่า อ้า อ่า อ่า เอ้ย

เพลงกล่อมเด็กเวียดนามที่กล่าวข้างต้นใช้สัญลักษณ์รวมกัน 3 รายการ “ลูกไหน” เป็นสัญลักษณ์แทนฝ่ายชาย “ลูกท้อ” เป็นสัญลักษณ์แทนฝ่ายหญิง ส่วน “สวนของเจ้า” ในที่นี้หมายถึงอวัยวะเพศของสตรี การที่ฝ่ายชายตั้งคำถามว่า “สวนของเจ้านี่ มีใครเข้ามาแล้วหรือยังละ” สามารถตีความได้ว่าฝ่ายชายกำลังถามฝ่ายหญิงเรื่องที่มีคนรักแล้วหรือยัง ส่วนคำตอบของฝ่ายหญิงที่ว่า “สวนของน้องมีทางเข้าแล้วแหละ ทว่ายังไม่เคยมีใครข้ามเข้ามาเลยจ๊ะ” ก็มีความน่าสนใจไม่น้อยเพราะให้ข้อมูลทั้งเรื่องที่ว่าเธอจำเริญสู่วัยสาวและมีวุฒิภาวะทางด้านกายภาพอย่างเต็มบริบูรณ์ตลอดจนเรื่องที่ว่าเธอยังไม่เคยมีคนรักมาก่อน

ส่วนตัวอย่างเพลงกล่อมเด็กของปักษ์ใต้ 2 ส่วนวนที่จะนำเสนอต่อจากนี้ ผู้วิจัยหยิบยกมาจากผลงานของ จรูญศักดิ์ บุญญาพิทักษ์ (2554, หน้า 58 และ หน้า 60) เรื่อง “คำสอนสตรีในเพลงกล่อมเด็กภาคใต้” เพียงแต่การตีความอาจแตกต่างจากวิธีของ จรูญศักดิ์ เล็กน้อย สารของเพลงกล่อมเด็กปักษ์ใต้ทั้ง 2 เรื่อง มีดังนี้

ลูกสาวเหอ	ลูกชาวเรนออก
หัวนมพองอก	บอกให้เขาขอ
เสาเรนไม้หามา	ฟากเรนไม้ป้อ
บอกให้เขาขอ	ลูกสาวชาวเรนออก

และ

ลูกสาวเหอ	ลูกชาวเรนออก
หัวนมเฟิงอก	บอกพ่อแม่ว่าเป็นผี
พ่อแม่หาหมอมารักษา	หมอบอกว่าไอ้ยะเต็มที
บอกพ่อแม่ว่าเป็นผี	ลูกสาวชาวเรนออก

ผู้วิจัยเข้าใจว่า ปรากฏการณ์ที่หน้าอกของลูกสาวขยายใหญ่ขึ้น (หัวนมพองอก/หัวนมเฟิงอก) เป็นสัญลักษณ์บ่งบอกว่าเธอบรรลุถึงวุฒิภาวะทางด้านกายภาพ จึงพร้อมที่จะแต่งงานและสร้างครอบครัวที่เป็นของตนเองได้

การแต่งงานไม่เพียงสะท้อนวุฒิภาวะทางด้านกายภาพของมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสตรีเพศ ทว่ายังเป็นการยืนยันว่า พวกเขามีวุฒิภาวะทางด้านจิตวิญญาณในขณะเดียวกัน ซึ่งหมายถึงนับถึงภูมิรู้และการตระหนักในหน้าที่ความรับผิดชอบที่ตนควรมีต่อส่วนรวม เสฐียรโกเศศ (2531, หน้า 17) กล่าวว่า “ผู้แต่งงานแล้วก็เท่ากับพ้นอกพ่อแม่ และแยกครัวไปทำกินตามลำพังของตนระหว่างผัวเมีย จึงต้องมีเรือนเป็นส่วนสัดของตนเอง เหตุนี้ผู้แต่งแล้วหรือเอาผัวเอาเมียแล้ว จึงเรียกว่ามีเรือนหรือมีเหย้ามีเรือนเป็นฝั่งฝาไปแล้ว สอบคำพูดของเขมรและพม่า ก็ใช้คำสำหรับเรียกผู้ที่แต่งงานแล้วมีความหมายเป็นทำนองเดียวกับคำว่า มีเรือน” ปัจเจกที่อยู่กินเป็นสามีภรรยากันจะตระหนักถึงหน้าที่ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ซึ่งในเบื้องต้นเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบต่อครอบครัวของพวกเขาเองอย่างลึกซึ้งเมื่อทั้งสองมีบุตรธิดาด้วยกัน เสฐียรโกเศศ (2531, หน้า 14) อธิบายว่า คำว่า “บิดา” ในภาษาสันสกฤต แปลตามพยัญชนะว่า “ผู้ป้องกัน” ส่วนคำว่า “มารดา” แปลว่า “ผู้สร้าง” สำหรับผู้ให้กำเนิดเด็ก ถ้าเป็นฝ่ายพ่อ เรียกว่า “ชนก” และหากเป็นฝ่ายแม่ เรียกว่า “ชนนี”

ส่วนที่กล่าวว่าการแต่งงานบังเกิดขึ้นเนื่องด้วยวัตถุประสงค์ทางด้านเศรษฐกิจนั้นก็เพราะประเพณีการแต่งงานในหลายท้องถิ่นของประเทศไทยยังเหลือเค้าให้ประจักษ์ว่า หลังแต่งงานเจ้าบ่าวต้องไปอยู่บ้านของฝ่ายเจ้าสาว เท่ากับว่าบิดามารดาของเจ้าสาวมีคนช่วยแรงงานมากขึ้น ชาวอีสานจึงมีภาษิตบทหนึ่ง ความว่า “เอาลูกเขยมาเลี้ยงพ่อแม่ ปานได้ข้าวมาใส่เกล้าใส่เกีย” ส่วน “เอาลูกเฒ่ามาเลี้ยงปู่เลี้ยงย่า ปานเอาผีเอาหามาใส่เรือนใส่ซาน” (เสฐียรโกเศศ, 2531, หน้า 16-17) ขณะที่ “พงศาวดารเมืองนครจำปาศักดิ์” ฉบับหม่อมอมรวงษ์วิจิตร มีข้อความกล่าวถึงเรื่องที่เมื่อเจ้าสร้อยศรีสมุทรพุทธางกูรขึ้นครองเมืองนครจำปาศักดิ์ ได้ตั้งอัตราเก็บเงินส่วย โดยยึดหลักที่ชายมีบุตรเขยจำนวนมากจะต้องเสียเงินส่วยมาก เสฐียรโกเศศ (2531, หน้า 33) วิเคราะห์ว่า “นี่แสดงว่า ใน

กลางท้องถิ่น คนมีลูกเขยหลายคนก็เป็นคนรวยคนมั่งมี เพราะความมั่งมีอยู่ที่มีลูกเขย ซึ่งเท่ากับมีข้าทาสบริวารมาก จะได้ใช้แรงงานคนเหล่านั้นทำไร่ไถนา”

การแต่งงานสำหรับชาวแอฟริกันก็มีแรงกระตุ้นจากวัตถุประสงค์ทางด้านเศรษฐกิจแลกเปลี่ยนกัน เพียงแต่ประโยชน์ได้ตกอยู่กับครอบครัวของฝ่ายเจ้าสาวเยี่ยงไทย กลับเป็นของครอบครัวฝ่ายชายเสียมาก ตามทัศนะของชาว แอฟริกันส่วนใหญ่ ถ้าใครมีภริยามากถือว่าเป็นเศรษฐี เพราะนอกจากผู้ภริยาจะมีหน้าที่ทำงานในบ้านแล้ว ยังสามารถใช้ในการทำไร่ไถนาได้ด้วย เสฐียรโกเศศ (2531, หน้า 22-23) ยกตัวอย่างหัวหน้าเกาะโทรเบเรียนต์ในหมู่เกาะเมลานีเซียน ที่จะได้รับสิ่งของเป็นพลีบรรณาการประจำปีจากครอบครัวของฝ่ายหญิงที่เป็นภริยา ด้วยเหตุนี้ ยิ่งเขามีภริยามากเท่าไร ก็ยิ่งได้รับของพลีบูชา มากเท่านั้น

ข้อมูลสะท้อนค่านิยมในการแต่งงานปรากฏในวรรณกรรมอินเดียหลายฉบับ ในที่นี้จะยกตัวอย่างจาก “นิทานเวตาล” ของ น.ม.ส. และหนังสือ “อัตชีวประวัติของโยคี” เขียนโดย ปรมหังสา โยคานันทะ ตามลำดับ นิทานเวตาลมีอย่างน้อย 4 ส่วนที่มีข้อความสะท้อนค่านิยมในการสมรสของชาวอินเดีย ประกอบด้วย “เรื่องที่ 2” (น.ม.ส., 2543, หน้า 67-97) “เรื่องที่ 6” (น.ม.ส., 2543, หน้า 149-163) “เรื่องที่ 7” (น.ม.ส., 2543, หน้า 165-187) และ “เรื่องที่ 10” (น.ม.ส., 2543, หน้า 225-229) นิทานเวตาล “เรื่องที่ 2” พาดพิงถึงเหมคุปต์เศรษฐีผู้มั่งคั่งได้ให้ความช่วยเหลือชายหนุ่มที่ตกทุกข์ได้ยาก เนื่องจากชายหนุ่มเป็นบุตรของเกลอเก่าคนหนึ่งของเหมคุปต์ เศรษฐีใจบุญอนุญาตให้ชายหนุ่มมาอาศัยอยู่ในบ้านของตน ต่อจากนั้นไม่นาน ก็มอบหมายให้เขาดูแลกิจการการค้าของครอบครัว ตลอดจนยกธิดาชื่อ นางรัตนาวดี ให้เป็นภริยาด้วยความไว้วางใจ ส่วนเรื่องที่บุรุษเพศสตรีเพศเมื่อจำเริญวัยแล้วจักต้องแต่งงาน ประจักษ์จาก 2 ข้อความ ดังนี้

... วันหนึ่ง เหมคุปต์ตรัสตรองในใจว่า เรามีความร้อใจมาหลายปีแล้ว เพราะบกพร่องในครอบครัว เพื่อนบ้านของเราก็ซุบซิบกับนินทาเรามาช้านาน บ้างก็พูดอ้อมค้อม บ้างก็พูดตรงๆ ว่าธรรมดาคนมีลูกสาว เมื่อลูกอายุถึง ๗ ขวบ ๘ ขวบ พ่อก็ต้องจัดการให้มีผัว เพราะธรรมเนียมปฏิบัติอย่างนั้น แต่บุตรสาวเหมคุปต์เศรษฐีพ้นอายุที่ควรแต่งงานมาหลายปี จนบัดนี้อายุถึง ๑๓ หรือ ๑๔ ปี นางเป็นคนร่างใหญ่รูปร่าง ดูเหมือนหญิงอายุ ๓๐ ปีที่มีผัวแล้ว แต่บิดาก็ยังหาจัดการให้มีผัวไปไม่ บิดาจะกินแสนอนเป็นสุขอย่างไร การที่ปล่อยให้มันเป็นเช่นนั้นย่อมเป็นที่ครหา เป็นโทษโดยคติโลกแลคติธรรม แม้ญาติวงศ์ที่สิ้นชีวิตไปแล้วก็ย่อมได้ทุกข์เพราะเหตุที่ญาติในมนุษย์โลกปล่อยลูกสาวไว้มิให้มีผัวจนปานนี้ ข้อดีเตือนข้อนี้ทำให้เราเดือดร้อนมาช้านานแล้ว แต่เรามีฐานะแก่ไข้อย่างไรได้

(น.ม.ส., 2543, หน้า 78)

และ

... เหมคุปต์ตรัสตรองตกลงใจดังนี้แล้ว ก็ไปพูดกับภริยาว่า ความเกิด ๑ การวิวาห์ ๑ ความตาย ๑ ทั้ง ๓ อย่างนี้ย่อมเป็นไปอยู่แล้วแต่เทวดาจะบัญญัติ

(น.ม.ส., 2543, หน้า 78)

ขณะที่นิทานเวตาล “เรื่องที่ 6” มีข้อความน่าสนใจว่า การมีธิดาที่อายุควรต้องมีคู่ครองแล้ว แต่กลับไม่มีนั้น อุปมาเหมือนกับก้อนอุบาทว์ที่ห้อยอยู่เหนือหลังคาเรือน

... ปรากฏว่าย่อมกล่าวว่า

“ลูกหญิงซึ่งมีอายุควรมีคู่ไม่มีคู่ ย่อมเป็นเช่นก้อนอุบาทว์ห้อยอยู่เหนือหลังคาเรือน”

แถม “พระราชชา ๑ หญิง ๑ ไม่เลื้อย ๑ ย่อมรักที่จะดูแลสิ่งที่อยู่ใกล้”

(น.ม.ส., 2543, หน้า 151)

ทัศนคติของชาวอินเดียที่บุตรธิดาเมื่อจำเริญวัยเป็นหนุ่มสาว ย่อมต้องแต่งงานมีครอบครัวที่เป็นของตนเองสอดคล้องกับความคิดของประชาชนไทยแต่โบราณที่ว่า หากบุรุษเพศสตรีเพศเกินเลยเขตที่นิยมกันว่าอยู่ในวัยหนุ่มสาว ทว่ายังไม่ได้แต่งงาน จะเป็นที่ย้ออายขายหน้าของครอบครัว เนื่องจากไม่มีหลักแหล่งที่เป็นของตนเอง ขอให้พิจารณาข้อความต่อไปนี้

... อีกอย่างหนึ่งการมีเหย้าเรือนของชาวไทยแต่ก่อน เมื่อเป็นหนุ่มเป็นสาวแล้ว ก็ต้องมีคู่ครองไปสร้างบ้านปลูกเรือนอยู่ของตนเองโดยอิสระเป็นเรื่องของธรรมดาบังคับ ถ้ามีอายุเลยเขตที่นิยมกันว่าอยู่ในวัยหนุ่มสาวแล้ว ยังไม่มีเรือนตามประเพณี ก็ถือกันว่าเป็นที่น่าอ้ออายขายหน้ากันเพราะเป็นคนไม่มีหลักแหล่งแปลงที่ของตนเอง เรียกกันว่า เป็น คนค้าง ทางพายัพเรียกว่า บ่าวเค็นสาวเค็น

(เสฐียรโกเศศ, 2531, หน้า 41)

ในนิทานเวตาล “เรื่องที่ 7” ตอนที่พราหมณ์หนุ่มชื่อ มนัสวี หลงรักพระนางจันทรีประภา พระราชธิดาในพระเจ้า สุพิจารผู้ครองเมืองกุสุมาวดี เขาตัดสินใจขอความช่วยเหลือจากพราหมณ์มูลเทวะและพราหมณ์ศศิเพื่อที่จะได้แต่งงานกับนางผู้เลอโฉม เพราะ

... พระผู้เป็นเจ้าได้ทรงสร้างมนุษย์ขึ้นในโลกนี้เป็นอันมาก โดยพระประสงค์จะทรงอุปการะเหล่าชน แต่มุกดา คือ สตรีนั้นเลิศยิ่งมณีทั้งหลาย บุรุษมีความใคร่ทรพยาภิเพื่อให้เป็นประโยชน์แก่สตรี แลชายที่สละภริยาเสียแล้วแม้จะมีสมบัติก็ทำอะไรไม่ได้ ชายที่ไม่มีเมียสวายนั้นดีกว่าดิรัจฉานที่ตรงไหน จะต่ำช้าไปกว่าสัตว์เลวทรามเสียอีก ทรพยานั้นเป็นผลของความอยู่ในธรรม ความสุขเป็นผลของความมีทรัพย์ แลภริยาเป็นผลของความมีสุข ชายไม่มีเมียจะมีความสุขอย่างไรได้

(น.ม.ส., 2543, หน้า 168)

ส่วนนิทานเวตาล “เรื่องที่ 10” ปรากฏข้อความสนทนาระหว่างพระราชชาทรงพระนามว่า ท้าวจันทเรศ กับ พระราชบุตรขณะออกไล่สัตว์ในพงไพรเฉพาะ 2 พระองค์ ครั้นพระบุตรกล่าวถึงเรื่องการหาพระชายาพระองค์ใหม่ให้กับพระราชบิดา เพื่อแทนที่พระมเหสีผู้เป็นพระมารดาของพระองค์ที่สิ้นพระชนม์ไปก่อนหน้านั้น ก็ได้อ้างเหตุผลนานาประการ เป็นต้นว่า

... บ้านของผู้เป็นใหญ่ในครอบครัวนั้น ถ้าไม่มีแม่เรือนก็เป็นบ้านที่ว่าง อนึ่ง พระองค์ย่อมจะทรงทราบคาถาซึ่งมูลเทวะบัณฑิตแต่งไว้ มีความว่า “ชายผู้ไม่ใช่คนโง่ไม่ยอมคืนสู่เรือนซึ่งไม่มีนางที่รักผู้มีรูปงามคอยรับรองในขณะที่กลับถึงเรือนนั้น แม้เรียกว่าเรือนก็ไม่ใช่เรือน คือคอกซึ่งไม่มีใช้เท่านั้นเอง” พระองค์ย่อมทรงทราบได้ด้วยพระองค์เองว่า

ความสุขแห่งพ่อบ้านซึ่งอยู่เดี่ยวโดดนั้นมิได้ในบ้าน แลมิได้นอกบ้าน เพราะไม่มีหวังว่าจะได้ความสุข เมื่อกลับมาสู่เรือนแห่งตน

(น.ม.ส., 2543, หน้า 228)

ปรมหังสา โยคานันทะ กล่าวไว้ใน “อัตชีวประวัติของโยคี” ว่า ขณะที่มารดาของท่านยังมีชีวิตอยู่ มีความปรารถนาอย่างสูงสุดที่จะได้เห็นบุตรชายคนโตแต่งงานเป็นฝั่งเป็นฝา ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะการแต่งงานถือเป็นมรรคาการสืบทอดวงศ์ตระกูลตามแบบฉบับของชาวอินเดียแต่บรมโบราณ

... ความปรารถนาสูงสุดของแม่คือการได้เห็นพี่ชายคนโตของข้าพเจ้าได้แต่งงานเป็นฝั่งเป็นฝา “ได้เห็นหน้าภรรยาอนันตะเมื่อใด แม่คงเหมือนกับได้ขึ้นสวรรค์ทั้งเป็นเมื่อนั้น!” ข้าพเจ้ามักได้ยินวาจาอันสะท้อนถึงสำนึกในการสืบทอดวงศ์ตระกูลตามแบบฉบับของชาวอินเดียจากปากแม่อยู่บ่อยครั้ง

(ปรมหังสา โยคานันทะ, 2554, หน้า 17)

ในครอบครัวชาวอินเดีย บิดามารดามีอิทธิพลต่อบุตรธิดาของพวกเขามากมายยิ่งยวด ดังนั้น เรื่องที่บิดามารดาจะเป็นฝ่ายจัดหาคู่ครองให้กับบุตรธิดาเป็นปรากฏการณ์ที่พบเห็นเป็นประจำ โจเซฟ แคมพ์เบลล์ (Joseph Campbell) นักวิชาการชื่อดังชาวอเมริกันกล่าวว่า แม้กระทั่งปัจจุบันนี้เป็นไปได้มากทีเดียวที่ธิดาครอบครัวหนึ่งกำลังจะแต่งงาน แต่เธอกลับไม่เคยได้เห็นหน้าชายหนุ่มที่จะมาเป็นสามีของเธอก่อน

... คุณรู้ไหม การสมรสโดยทั่วไปในวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมานั้นจะถูกจัดการโดยครอบครัว มันไม่ใช่การตัดสินใจของบุคคลกับบุคคลแต่อย่างใด ในประเทศอินเดีย จนกระทั่งทุกวันนี้ คุณมีคอลัมน์โฆษณาหาภรรยาที่นายหน้าหาคู่เป็นผู้ลงประกาศในหนังสือพิมพ์ ผมจำได้ว่าในครอบครัวหนึ่งซึ่งผมรู้จักที่นั่น ลูกสาวกำลังจะแต่งงาน แต่เธอไม่เคยเห็นชายหนุ่มที่เธอกำลังจะแต่งงานด้วยเลย และเธอได้แต่ถามพี่ชายน้องชายของเธอว่า “เขาสูงไหม? ผิวคล้ำไหม? ผิวขาวไหม? เขาเป็นอย่างไร?”

(บาร์นี บุญทรง, 2551, หน้า 401)

กล่าวโดยสรุป มีหลายมรรคาในการอธิบายปรากฏการณ์ที่ยังให้ปัจเจก 2 คนสามารถใช้ชีวิตอยู่ด้วยกันอย่างถูกต้องตามจารีตประเพณี การแต่งงานไม่เพียงสะท้อนหน้าที่ความรับผิดชอบที่แต่ละปัจเจกต้องมีต่อสังคม หรือแสดงให้เห็นถึงการบรรลุวุฒิภาวะของมนุษย์ กอปรด้วยวุฒิภาวะทางร่างกายและวุฒิภาวะทางด้านจิตวิญญาณ ทว่าในบางพื้นที่ การแต่งงานที่บังเกิดขึ้นยังมีแรงกระตุ้นมาจากวัตถุประสงค์ทางด้านเศรษฐกิจเป็นประการสำคัญ

2. ลักษณะของการแต่งงาน

ผู้วิจัยขอนำเสนอลักษณะของการแต่งงานโดยจำแนกออกเป็น 3 แบบด้วยกัน ดังนี้ แบบที่ 1 จัดแบ่งการแต่งงานตามมรรควิธีที่ฝ่ายชายได้ฝ่ายหญิงมาเป็นภริยารวม 8 รูปแบบ แบบที่ 2 แบ่งตามความเจริญของมนุษย์ประกอบด้วย 3 ช่วงระยะเวลา ส่วนแบบที่ 3 อิงอาศัยเรื่องการร่วมสายโลหิตระหว่างบ่าวสาวเป็นสำคัญ ประกอบด้วยการแต่งงานภายในโคตรหรือภายในวงศ์สกุลเดียวกัน และการแต่งงานนอกโคตรหรือนอกวงศ์สกุล

ศักดิ์ศรี แย้มนิตดา (2550, หน้า 142) ให้ข้อมูลใน “เวตาลปัญจวิศติ” ว่า ชาวอินเดียสมัยโบราณจัดจำแนกการแต่งงานออกเป็น 8 รูปแบบ รูปแบบที่ 1 เรียกว่า “พราหมวิวาหะ” หมายถึง

การแต่งงานที่ได้หมั้นกันเรียบร้อยแล้วด้วยทรัพย์สิน และมีการทำพิธีถูกต้องทางศาสนา รูปแบบที่ 2 เรียกว่า “ไหววิวาหะ” คือ การวิวาห์ที่บิดามารดายกธิดาให้แก่พระผู้ทำพิธีในฐานะแทนค่าจ้าง รูปแบบที่ 3 “อารขวิวาหะ” คือ การวิวาห์ที่มีสินสอดเป็นแม่โค หรือพ่อโค รูปแบบที่ 4 เรียกว่า “ปราชาปัตยวิวาหะ” คือ การวิวาห์ที่บิดามารดายกธิดาให้เจ้าบ่าวโดยไม่เรียกเครื่องค่าสินสอดใดๆ รูปแบบที่ 5 เรียกว่า “คานธรรพวิวาหะ” (คานธรวีวาห) คือ การวิวาห์ด้วยการพึงพอใจของทั้งชายและหญิง ที่ได้เสียกันเองโดยไม่ต้องขอความยินยอมของฝ่ายหญิง รูปแบบที่ 6 เรียกว่า “อาสุรวีวาหะ” คือ การวิวาห์ด้วยการซื้อขายเหมือนสินค้า รูปแบบที่ 7 เรียกว่า “รากษสวิวาหะ” คือ การวิวาห์ที่ใช้วิธีตีชิงหรือปล้นเอาโดยพลละกำลัง และ รูปแบบที่ 8 เรียกว่า “ไปศากวิวาหะ” หมายถึงการวิวาห์โดยการลักหลับผู้หญิง วางยานอนหลับ หรือมอมเมาสุรา

เสฐียรโกเศศ (2531, หน้า 25-34) กล่าวใน “ประเพณีเนื่องในการแต่งงานบ่าวสาว” ถึงการจัดแบ่งลักษณะของการแต่งงานตามความเจริญของมนุษย์ประกอบด้วย 3 ช่วงระยะเวลา ในระยะที่ 1 ชายต้องการหญิงมาเป็นภริยาจะต้องไปลุดคร่าลักพาตัวหญิงสาวมาโดยไม่คำนึงว่าฝ่ายหญิงหรือญาติจะเต็มใจหรือไม่เต็มใจก็ตาม ด้วยเหตุนี้ “ไม่ต้องสงสัยว่าประเพณีของบางชนชาติ การปกปิดซ่อนเร้นลูกสาวที่หน้าตาหมดจด ไม่ให้ออกจากบ้านไปไหน หรือถ้าจำเป็นต้องออกไป ก็มีผ้าคลุมหัวคลุมหน้า และมีคนแห่ห้อมล้อมไปด้วย ก็จะมีคติสืบมาจากเหตุที่กล่าวนี้ส่วนหนึ่งเป็นแน่” สำหรับระยะเวลาที่ 2 เมื่อบังเกิดเป็นธรรมเนียมที่ครอบครัวของเจ้าสาวจะเรียกร้อยเงินทอง หรือของใช้ต่างๆ ประหนึ่งเป็นการซื้อขายหญิง ซึ่งคัมภีร์มนูธรรมศาสตร์ของอินเดียเรียกว่า การวิวาหะอย่างอสุร ในกรณีที่ฝ่ายชายไม่มีกำลังทุนทรัพย์สำหรับซื้อหญิงมาเป็นภริยา ก็สามารถใช้แรงของตนเองแทนเงิน ในลักษณะการเข้าไปรับใช้การงานให้กับบิดามารดาของฝ่ายหญิงได้ การกำหนดเวลารับใช้การงานเป็นไปตามที่ทั้งสองฝ่ายเจรจาตกลงกัน ขณะที่ลักษณะการแต่งงานระยะที่ 3 มีบ่อเกิดจากที่หญิงและชายรักใคร่กันด้วยความบริสุทธิ์ใจ การแต่งงานในระยะที่ 3 นี้แตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับการแต่งงานรูปแบบที่ 5 ของอินเดีย หรือ “คานธรรพวิวาหะ” เพราะถึงแม้การแต่งงานทั้ง 2 ลักษณะจะตั้งอยู่บนพื้นฐานความพึงพอใจของฝ่ายชายและฝ่ายหญิงเป็นประการสำคัญ ทว่าขณะที่หนุ่มสาวชาวอินเดียมีสิทธิได้เสียกันเองโดยที่ไม่ต้องประกอบพิธีกรรมใดๆ ชาวไทยยังคงให้น้ำหนักกับการจัดพิธีสมรสอย่างถูกต้องตามจารีตประเพณีที่สืบสานมาเนิ่นนาน

เมื่อเทียบเคียงลักษณะการแต่งงานที่จำแนกออกเป็น 3 ช่วงระยะเวลาดังกล่าวข้างต้นกับประเพณีการแต่งงานของไทยและกลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่มในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้พบว่า ลักษณะการแต่งงานระยะที่ 2 ละม้ายคล้ายกับขนบธรรมเนียมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เช่น ไทยลื้อ พม่า มอญ เขมร ฯลฯ ที่หลังการแต่งงานฝ่ายชายมักจะไปอาศัยอยู่ที่บ้านของฝ่ายหญิง เพียงแต่ไม่ใช่เพราะเหตุที่ฝ่ายชายไม่มีเงินทรัพย์สินเพียงพอสำหรับมอบให้แก่ครอบครัวของฝ่ายหญิงเสมอไป

สำหรับชาวไทยลื้อ ก่อนแต่งงานฝ่ายชายจะต้องไปรับใช้ผู้หลักผู้ใหญ่ของฝ่ายหญิง เรียกว่า “เอาแสงไต่ต่างควายนา” หมายเป็นนัยถึงการไปรับใช้ผู้ที่จะเป็นพ่อตาแม่ยาย เมื่อประกอบพิธีแต่งงานเสร็จสิ้นแล้ว ฝ่ายชายมีสิทธินำหญิงภริยามาอยู่ที่บ้านของตน แต่ถ้าจะคล้อยตามขนบเดิม ฝ่ายชายมักอาศัยอยู่ที่บ้านของฝ่ายหญิงประมาณ 9 ถึง 10 เดือนเพื่อช่วยทำงานและเอาอกเอาใจ บิดามารดาของฝ่ายหญิง เรื่องทำนองนี้ขึ้นอยู่กับข้อตกลงและตามฐานะความจำเป็นของแต่ละฝ่าย ตามประเพณีแต่งงานของชาวมอญ และชาวมอญ กระบวนขั้นตอนมักจะก่อปรวมไปถึงข้าวของ

เครื่องใช้ของเจ้าบ่าว เป็นการชี้ชัดว่า ชาวพม่าและชาวมอญมีธรรมเนียมที่ผู้ชายต้องไปอาศัยอยู่ที่บ้านของผู้หญิง ชาวมอญยังมีประเพณีที่ฝ่ายชายต้องอยู่รับใช้งานให้กับบิดามารดาของฝ่ายหญิงเป็นเวลา 3 ปีเต็มๆ (เสฐียรโกเศศ, 2531, หน้า 20-23) สำหรับชาวเขมร เจ้าบ่าวจะต้องไปอยู่รับใช้ที่บ้านบิดาของผู้หญิงภรรยา เรียกว่า “เธออบำเรอ” แปลความหมายว่า “รับใช้การงาน” มีกำหนดเวลาตั้งแต่ 2 ถึง 3 เดือน หรืออาจนานกว่านั้นถ้าหากผู้ชายเป็นคนยากจน (เสฐียรโกเศศ, 2531, หน้า 32)

ในกรณีของสังคมไทย ประชาชนส่วนใหญ่นิยมปลูกเรือนหอให้กับหนุ่มสาวที่แต่งงานเป็นสามีภริยากันในบริเวณบ้านของผู้ใหญ่ฝ่ายเจ้าสาว เช่นเดียวกับพลายแก้วครั้นได้นางพิมก็ต้องไปปลูกเรือนหออยู่ในบ้านของนางศรีประจันต์ผู้เป็นแม่ยาย หรือเมื่อขุนแผนได้นางบัวคลี จำต้องไปอยู่ที่บ้านของหมื่นหาญผู้เป็นพ่อตา กรณีของสังข์ทองและทกเชยท้าวสามลก็เกิดขึ้นในทำนองเดียวกัน (เสฐียรโกเศศ, 2531, หน้า 17) ประชาชนอาศัยอยู่ทางปักษ์ใต้ของประเทศไทยมีค่านิยมที่ว่า หลังประกอบพิธีหมั้นเสร็จสิ้นลง ฝ่ายชายจะต้องไปรับใช้ผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงจนกว่าจะถึงกำหนดวันแต่งงาน ถ้าบ้านอยู่ใกล้กันก็อาจไปเข้าเฝ้ากลับ แต่หากอยู่ห่าง ฝ่ายชายจะไปอยู่ประจำที่บ้านของฝ่ายหญิงโดยครอบครัวของฝ่ายหญิงรับผิดชอบเรื่องการเลี้ยงดู ตามประเพณีของชาวอีสาน ถ้าฝ่ายชายไม่มีเงินทรัพย์สินเพียงพอสำหรับหมั้นฝ่ายหญิง จำต้องไปรับใช้แรงงานให้กับครอบครัวฝ่ายหญิง เรียกว่า “เขยสู่” กฎหมายว่าด้วยลักษณะสามีภริยานำเสนอเรื่องนี้ไว้อย่างชัดเจน ยกตัวอย่างเช่น มาตรา 102 ระบุว่า “ชายขอลูกสาวท่านถึงหลบฟาก ยิ่งแต่จะทำงาน และพ่อแม่หญิงให้ชายฟากบำเรอและทำกินอยู่ด้วยกัน ๒ ปี ๓ ปี และพ่อแม่หญิงให้ชายอยู่ด้วยกันไซ้ ท่านว่าเป็นเมียสิทธิ์แก่เจ้าฟัวเหมือนมีทำงาน” และ “ชายสู่ขอหญิงแล้วก็ดี หรือไม่ได้สู่ขอก็ดี ชายเข้าไปอาศัยรับใช้การงานในบ้านหญิง เรียกว่า หลบฟาก ถ้าชายหญิงได้เสียกันเอง ในระหว่างที่ชายเข้าไปอาศัยรับใช้การงานในบ้านผู้ปกครอง อย่างนี้เรียกว่า ฟากบำเรอ” (เสฐียรโกเศศ, 2531, หน้า 34) ถ้าจะเทียบกับประเพณีของชาวปักษ์ใต้ ก็คล้ายๆ กับการ “ฟากมเหรอ” คือ “ฟากบำเรอ” นั่นเอง

เป็นที่ประจักษ์ว่า ชาวไทยและกลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่มในภาคพื้นตะวันออกมีประเพณีแต่งงานที่เจ้าบ่าวต้องไปอยู่บ้านเจ้าสาว อันเป็นที่มาของการใช้คำเรียกผู้สูงอายุที่เป็นบุรุษเพศว่า “ตา” และนางผู้สูงอายุที่เป็นสตรีเพศว่า “ยาย” มากกว่า “ปู่” กับ “ย่า” ขณะที่สุภาวดีพระร่วงมีคำกล่าวว่า “ลูกกำพร้าพึ่งตายาย” เป็นการพิสูจน์ให้เห็นว่าเด็กที่ถือกำเนิดมักจะอยู่กับตายายมากกว่าที่จะอาศัยกับปู่ย่า (เสฐียรโกเศศ, 2531, หน้า 17) นอกจากนั้น ในบทสวดวิญญูบ่าวสาวของชาวอีสาน เนื่องในการประกอบพิธีแต่งงานยังมีข้อความน่าสนใจตอนหนึ่ง ว่า “เพื่อประกาศความเป็นผัวเมีย ให้เจ้าโคตรตายายรู้เห็นกันทั้งสองฝ่ายก่อน จะได้เป็นสักขีพยานรู้เห็นว่า ทั้งสองได้เป็นสามีภริยากันตามประเพณี” (เสฐียรโกเศศ, 2531, หน้า 12) วลี “ให้เจ้าโคตรตายายรู้เห็นกันทั้งสองฝ่ายก่อน” สะท้อนขนบประเพณีแต่งงานของชาวไทยแต่สมัยโบราณว่า การที่เจ้าบ่าวไปอาศัยในบ้านของเจ้าสาวและช่วยประกอบกิจธุระต่างๆ ให้กับครอบครัวของฝ่ายเจ้าสาวน่าจะเป็นที่นิยมชมชอบมากกว่าการประพฤติปฏิบัติในทางกลับกัน เสฐียรโกเศศ (2531, หน้า 32-33) จึงตั้งข้อสันนิษฐานว่า “ด้วยเหตุนี้กระมัง คำ บ่าว จึงย้ายความหมายจากแปลว่าเป็นชายโสด มาเป็นชายข้าทาสรับใช้งานไป”

สำหรับลักษณะการแต่งงานแบบที่ 3 ซึ่งอิงอาศัยเรื่องการร่วมสายโลหิตระหว่างบ่าวสาวเป็นสำคัญนั้น สามารถจัดจำแนกออกเป็นการแต่งงานภายในโคตรหรือภายในวงศ์สกุลเดียวกัน และการแต่งงานนอกโคตรหรือนอกวงศ์สกุล เสฐียรโกเศศ (2531, หน้า 24) ให้ความเห็นว่า “ถ้าจะ

พิจารณาประเพณีไทยเกี่ยวกับเรื่องแต่งงานตามลักษณะต่างๆ ที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่า ตามปกติแต่เดิมเป็นเรื่องแต่งงานนอกโคตรนอกวงศ์สกุล” ค่านิยมของชาวไทยในเรื่องการแต่งงานนอกวงศ์สกุลใกล้เคียงกับแนวคิดของประชาชนเวียดนามที่ว่า การแต่งงานระหว่างบุคคลร่วมสายโลหิตเป็นสิ่งที่ไม่สมควร ผู้วิจัยขอยกข้อความจากนิทานพื้นบ้านเวียดนามเรื่อง “นางโตเถิ” [Nang To Thi] (Ngoc Anh, 2014, p. 86-89) มาเป็นตัวอย่างประกอบ ดังต่อไปนี้

“นางโตเถิ” นำเสนอเรื่องราวของครอบครัวๆ หนึ่งซึ่งผู้มารดาเป็นหญิงม่ายอาศัยอยู่กับบุตรชายชื่อโตวัน อายุ 10 ขวบ และธิดาชื่อโตเถิ อายุ 8 ขวบ วันหนึ่ง ขณะที่ผู้มารดาออกไปหาหอยปูปลา ปล่อยให้พี่น้องสองคนอยู่บ้านตามลำพัง โตวันก็เล่นขว้างก้อนหินและบังเอิญต้องศีรษะของน้องสาว ทำให้โตเถิล้มฟุบลงกับพื้นหมดสติ โตวันบังเกิดความกลัวสุดขีด เขาหนีออกไปจากบ้านและหายตัวไปอย่างไร้ร่องรอยตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา โตเถิได้รับความช่วยเหลือจากเพื่อนบ้านคนหนึ่ง จึงไม่ประสบอันตรายใดๆ ทว่าผู้เป็นมารดา กลับระลึกถึงบุตรชายจนกระทั่งล้มป่วยหนักและเสียชีวิตในเวลาต่อมา โตเถิได้รับความเมตตาจากสามีภรรยาเจ้าของร้านขายข้าวคั่วหนึ่ง เธอไปอาศัยกับพวกเขาในฐานะธิดาบุญธรรม ต่อจากนั้นไม่นานทั้งสามก็อพยพไปอยู่ต่างจังหวัด เมื่อโตเถิจำเริญวัยเป็นสาวได้ขออนุญาตบิดามารดาบุญธรรมไปเปิดร้านขายแหวนหมั้นใช้ชีวิตตามลำพัง เธอแต่งงานกับมานพหนุ่มหน้าตาหล่อเหลาและอุปนิสัยใจคอเป็นที่น่าพอใจ โดยที่ไม่ทราบว่าเป็นบุรุษผู้นั้นคือพี่ชายแท้ๆ ของตน ความจริงประจักษ์ต่อผู้สามีขณะที่เขานั่งเล่นกับลูกสาวตัวน้อย ส่วนโตเถิกำลังสระผมอยู่ในระเบียงบ้าน เขาแลเห็นผลขนาดใหญ่บนศีรษะของภรรยาจึงได้ถามที่มาของผลนั้น โตเถิเล่าเรื่องอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นสมัยเธอยังเป็นเด็กให้สามีฟังด้วยความบริสุทธิ์ใจ ผู้สามีรู้สึกเสียใจอย่างมาก เขาตัดสินใจเก็บเรื่องทั้งหมดไว้เป็นความลับ กับทั้งหาทางออกให้กับตนเองและภรรยาด้วยการเกณฑ์ทหาร หวังว่าไม่ต้องเผชิญกับภรรยาที่เป็นน้องสาวแท้ๆ และลูกสาวตัวน้อยอีกต่อไป

... โตวันเห็นโตเถิร่าเริงแจ่มใสเช่นนั้น ก็ยังไม่อยากให้เธอรู้ความจริง จะมีใครบ้างละที่ยอมปล่อยให้น้องสาวซึ่งยังอ่อนประสบการณ์มารับรู้เรื่องราวอันผิดศีลธรรมได้ถึงเพียงนี้! การสมรสที่ผิดศีลธรรมมิได้บังเกิดขึ้นตามความประสงค์ของทั้งสองฝ่าย แต่จะอย่างไรก็ตาม เขาก็ต้องจัดการเรื่องนี้ให้ได้ เอาเถอะ หรือว่าเราจะหนีไปยังที่ไกลแสนไกลอีกสักครั้งหนึ่ง น้องสาวของเราทั้งสาวทั้งสวยขนาดนี้ ยิ่งไงๆ เธอก็แต่งงานกับคนใหม่ได้เมื่อวันคิดเช่นนั้นแล้ว ก็หาทางออกไปจากบ้าน ระหว่างที่อารมณ์ของวันกำลังซุ่มมั่ว วุ่นวาย บังเอิญมีคำสั่งเกณฑ์ทหารมาที่หมู่บ้าน เขารีบไปสมัครเป็นทหารโดยไม่ปรึกษาหารือกับภรรยาแม้แต่คำเดียว

(Ngoc Anh, 2014, p. 88)

ข้อมูลที่กล่าวมาพอทำให้สรุปได้ว่า ชาวเวียดนามและชาวไทยนิยมการแต่งงานนอกโคตรนอกวงศ์สกุล สำหรับประชาชนเวียดนามในบางพื้นที่ การสมรสระหว่างบุคคลร่วมสายโลหิตถือเป็นการกระทำที่ผิดศีลธรรม เที่ยงกรณีของโตวันกับโตเถิที่ถึงแม้ทั้งสองจะมีได้ตั้งใจจะเมิดค่านิยมอันเป็นชนบทเก่าแก่ข้อนี้ ทว่าการที่โตวันประจักษ์ความจริงว่าตนได้แต่งงานกับน้องสาวแท้ๆ ก็ทำให้เขาเป็นทุกข์หมด และต้องการจะกลับเปลี่ยนความขมขื่นนี้ไปตลอดชีวิต

อย่างไรก็ดี การแต่งงานระหว่างบุคคลร่วมสายโลหิตกลับไม่ใช่เรื่องแปลกใหม่สำหรับชาวอียิปต์สมัยก่อน ในนิทานโบราณคดีอียิปต์เรื่อง “นิทานของอูรรา” ส่วนนำสู่เรื่อง พระนางอูรราเล่าว่า พระราชบิดาของพระองค์มีโอรสธิดาเพียง 2 พระองค์ เมื่อทั้งสองทรงเจริญวัย พระราชบิดาทรงมีพระราชประสงค์ให้ นา.เนเฟอร์.กา.ทาท் เจ้าชายรัชทายาทอภิเษกกับบุตรธิดาของแม่ทัพคนหนึ่ง และเจ้าหญิงอูรราอภิเษกกับบุตรธิดาของแม่ทัพอีกคนหนึ่ง แต่ทว่าพระราชินีทรงไม่เห็นด้วย

... เราทั้งสองเป็นลูกของฟาโรห์ เมร์.เนบ.ทาท் และพระองค์รักเรามาก เพราะพระองค์ไม่มีใครอีก และ นา.เนเฟอร์.กา.ทาท் อยู่ในวังในฐานะรัชทายาทของแผ่นดินทั้งหมดทั้งสิ้น และเมื่อเราเติบโต พระเจ้าแผ่นดินทรงรับสั่งพระราชินี “เราจะให้ นา.เนเฟอร์.กา.ทาท் อภิเษกกับบุตรธิดาของแม่ทัพคนหนึ่ง และให้อูรราแต่งงานกับบุตรธิดาของแม่ทัพอีกคนหนึ่ง” และพระราชินีรับสั่ง “ไม่ เธอเป็นรัชทายาท ให้เธออภิเษกกับน้องสาวเหมือนๆ กับรัชทายาทของพระเจ้าแผ่นดิน ไม่มีผู้อื่นเหมาะสมกับเธอ” และพระเจ้าแผ่นดินตรัส “ไม่ยุติธรรม ทั้งสองควรอภิเษกกับลูกของแม่ทัพ”

(กิงแกว อรรถาการ, 2550, หน้า 152)

แม้พระราชินีจะทรงยืนยันพระราชประสงค์เดิมที่จะให้โอรสธิดาของพระองค์อภิเษกสมรสกัน แต่สำหรับพระเจ้าแผ่นดินแห่งอียิปต์ การให้เจ้าชาย นา.เนเฟอร์.กา.ทาท் อภิเษกกับเจ้าหญิงอูรราเป็นอันไม่เหมาะสม เหตุเพราะพระองค์ทรงมี “ลูกเพียงสองคนเท่านั้น”

... พระราชินีรับสั่ง “พระองค์ไม่ยุติธรรมกับหม่อมฉัน” และพระเจ้าแผ่นดินตรัสตอบ “เรามีลูกเพียงสองคนเท่านั้น จะถูกต้องหรือที่จะให้ลูกสองคนนี้แต่งงานกัน? เราจะให้ นา.เนเฟอร์.กา.ทาท் แต่งงานกับลูกสาวของนายทหาร และให้อูรราแต่งงานกับลูกชายของนายทหารอีกคนหนึ่ง มันก็ทำเช่นนั้นแหละในตระกูลของเรา”

(กิงแกว อรรถาการ, 2550, หน้า 152)

ท้ายที่สุดพระเจ้าแผ่นดินก็ทรงยินยอมและอนุญาตให้ นา.เนเฟอร์.กา.ทาท் เจ้าชายรัชทายาทอภิเษกสมรสกับเจ้าหญิงอูรราผู้เป็นพระภคินีของพระองค์ พระเจ้าแผ่นดินตรัสสั่งให้อำมาตย์ในวังเป็นคนจัดการเรื่องการอภิเษก เจ้าชายรัชทายาทกับพระชายาประทับอยู่ในพระตำหนักด้วยกันอย่างปิติสุข เมื่อพระเจ้าแผ่นดินทรงทราบข่าวที่พระนางอูรราทรงครรภ์ ก็ทรงมีความยินดีเป็นที่สุด

... และพระเจ้าแผ่นดินตรัสกับอำมาตย์ในวัง “ให้คนนำอูรราไปยังตำหนักของนา.เนเฟอร์.กา.ทาท் คืนนี้ พร้อมทั้งสิ่งdingamทั้งหลาย” ดังนั้น เขาก็พาฉันไปเป็นชายาของตำหนัก นา.เนเฟอร์.กา.ทาท் และพระเจ้าแผ่นดินตรัสสั่งให้เขานำของขวัญที่เป็นเงินและทองมาให้ฉัน พร้อมทั้งของจากในพระราชวัง

และ นา.เนเฟอร์.กา.ทาท் ประทับอยู่เป็นสุขกับฉัน และได้รับของขวัญจากในพระราชวัง และเรารักกัน และเมื่อฉันมีครรภ์ เขาก็ทูลพระเจ้าแผ่นดิน และพระองค์มีความปิติยินดีอย่างที่สุด และทรงส่งของมาประทานฉันมากมาย ทั้งของขวัญที่ทำด้วยเงินและทองและผ้าลินินอย่างดีที่สุด

(กิงแกว อรรถาการ, 2550, หน้า 153)

วี. เอ็ม. ฟลินเดอร์ส ปีทรี (W. M. Flinders Petrie) กล่าวว่า ประเพณีการแต่งงานระหว่างบุคคลที่ร่วมสายโลหิตไม่นับว่าเป็นเรื่องใหม่สำหรับชาวอียิปต์สมัยก่อน ดังนั้น รายละเอียดที่พระ

นางอหฺราพระชายาของฟาโรห์นา.เนเฟอร์.กา.ทาห์ทรงสถานะเป็นพระภคินีของพระองค์ในขณะเดียวกัน จึงเป็นเรื่องที่เข้าใจได้ไม่ยาก

... แน่แน่นอนรู้กันดี ว่า ชาวอียิปต์ไม่มีกฎหมายห้ามการแต่งงานระหว่างบุคคลร่วมสายโลหิต ตรงกันข้าม ชาวอียิปต์ก็เหมือนชาวเปอร์เซียที่ถือเป็นเรื่องจำเป็นที่พระเจ้าแผ่นดินจะต้องอภิเษกกับผู้ที่ป็นเชื้อพระวงศ์และเป็นเรื่องปกติด้วยเหมือนกันที่คนธรรมดาจะแต่งงานกันในครอบครัวของตน ปัจจุบันในอียิปต์ แม้การแต่งงานกับพี่สาวน้องสาวจะหายไปแล้ว ผู้ชายก็ยังถือเป็นหน้าที่ที่จะแต่งงานกับลูกพี่ลูกน้องใกล้ชิด (first cousin) หรือสมาชิกในตระกูล

(กิ่งแก้ว อรรถากร, 2550, หน้า 176)

ทั้งนี้ทั้งนั้นเหตุที่พระเจ้าแผ่นดินอียิปต์ไม่เห็นด้วยกับพระราชินีเรื่องการอนุญาตให้เจ้าชายน.เนเฟอร์.กา.ทาห์ อภิเษกสมรสกับเจ้าหญิงอหฺราในช่วงแรกๆ เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของราชอาณาจักรประการเดียว ส่วนการสมรสระหว่างเชื้อสายภคินีในสังคมอียิปต์สมัยบรรพกาลไม่ถือว่าเป็นการกระทำที่ผิดกับจารีตประเพณี วิ. เอ็ม. ฟลินเดอร์ส พิทธิ วิเคราะห์เรื่องนี้ ดังนี้

... ที่ฟาโรห์คัดค้านการแต่งงานระหว่างนา.เนเฟอร์.กา.ทาห์ กับ อหฺรา เปิดประเด็นที่ว่าพระองค์มีเพียงลูกสองคน ดังนั้น ถ้าพระองค์ให้ลูกๆ แต่งงานกับลูกของแม่ทัพ ก็ย่อมจะผูกพันเข้ามาอีกสองครอบครัว แทนที่จะมีเพียงครอบครัวเดียว ทั้งนี้ทั้งนั้นก็เพื่อทำให้มั่นใจในความเจริญของงานต่อไปในอนาคต อย่างไรก็ตาม พระราชินีได้ปรึกษาหารือกับพระเจ้าแผ่นดินในเรื่องนี้ สาเหตุที่ทำให้หฺรายุ่อยากใจต่องานเฉลิมฉลองนั้นไม่แจ่มแจ้ง แต่ดูชัดเจนที่ฟาโรห์เข้าพระทัยว่านางได้อ้อนวอนให้ได้แต่งงานกับพี่ชายผู้เป็นที่รัก ครั้นเมื่อถูกไต่ถาม นางจึงเพียงแต่แสดงว่านางเต็มใจยอมตามพระประสงค์ที่จะให้แต่งงานออกนอกครอบครัว ประโยคสั้นๆ ที่ว่า “ฉันหัวเราะและพระเจ้าแผ่นดินก็ทรงพระสรวล” ดูเหมือนหมายความว่านางทำให้พระราชบิดาพอพระทัยและขบขัน จนกระทั่งพระองค์ยอมตาม และสั่งอำมาตย์ให้จัดการการอภิเษกสมรสให้ดังที่นางปรารถนา

(กิ่งแก้ว อรรถากร, 2550, หน้า 177)

กล่าวโดยสรุป มีอย่างน้อย 3 วิธีในการจัดจำแนกลักษณะของการแต่งงาน คือ จัดแบ่งการแต่งงานตามมรดกที่ฝ่ายชายได้ฝ่ายหญิงมาเป็นภริยา จัดแบ่งตามขั้นตอนความเจริญของมนุษย์ และจัดแบ่งโดยอิงอาศัยเรื่องการร่วมสายโลหิตระหว่างบ่าวสาวเป็นสำคัญ

3. วิธีการเลือกหาคู่ครองของบางชนชาติ

ประสบการณ์เกี่ยวกับการสมรสของบิดาประธานาธิบดีโฮจิมินห์ในช่วงเริ่มแรกภรรยาของท่านอาจารย์ไมยนิยติยกิตาให้ เนื่องจากสถานะครอบครัวของสองฝ่ายไม่เท่าเทียมกัน ทำให้สรุปได้ว่าประชาชนเวียดนามนิยมคัดเลือกคู่ครองให้กับบุตรธิดาโดยยึดหลักความเหมาะสมทางด้านสถานภาพครอบครัว ลักษณะที่วุ่นๆ คล้ายๆ กับชนบประเพณีของชาวอินเดียแต่โบราณที่ตระหนักว่าบุรุษเพศสตรีเพศจะแต่งงานกันได้ก็ต่อเมื่อพวกเขาพร้อมอยู่ในชั้นวรรณะเดียวกันเท่านั้น ในนิทานเวตาล “เรื่อง ที่ 7” มีเหตุการณ์ๆ หนึ่งว่า บุตรชายของมหาอำมาตย์ผู้อยู่ในตำแหน่งโกษาธิบดีหลงรัก

หญิงผู้เป็นว่าที่ลูกสะใภ้ของพราหมณ์คนหนึ่ง และตอนนั้นนางก็กำลังอยู่ในความดูแลของพระราชอา
เข่าจึงทูลขอพระราชทานอนุญาตให้ได้แต่งงานกับนาง มิฉะนั้นแล้วเขาอาจต้องสิ้นชีวิตรเพราะพิษ
จากศรดอกไม้งามแห่งพระกามเทพ พระราชาตรัสถามความเห็นของหญิงผู้เป็นสะใภ้พราหมณ์ นางทูล
ถวายพระองค์ว่า นางและบุตรชายมหาอำมาตย์อยู่ในวรรณะแตกต่างกัน ดังนั้น หากเขามีความ
ประสงค์จะแต่งงานกับนาง ก็ต้องออกเดินทางจาริกแสวงบุญตามบุญสถานต่างๆ เป็นอันดับแรก

... “ข้าพเจ้าอยู่ในตระกูลพราหมณ์ เขาอยู่ในตระกูลนักรบ ธรรมศาสตร์บัญญัติ
ว่าเราทั้งสองจะวิวาห์กันไม่ได้ เว้นแต่เขาจะได้เที่ยวยาตราแล้วตามบุญสถานทุกตำบล”
พระราชอาตรัสว่า “เจ้าพุดถูกต้องเป็นความจริงดังที่หนึ่งพระเวท”

(น.ม.ส., 2543, หน้า 182)

นอกจากตัวอย่างที่กล่าวมา การนิยามเรื่อง “ลวงนะ” เวตาลปัญจวิงศติเรื่องที่ 9 และน
ิยามเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเรื่อง “กามนิท วาสินี” ก็ปรากฏหลายข้อความเกี่ยวกับกฎการสมรส
ระหว่างบุคคลที่อยู่ในชั้นวรรณะเดียวกันของประชาชนอินเดีย ซึ่งผู้วิจัยจะอธิบายตามลำดับ ดังนี้

การนิยามเรื่อง “ลวงนะ” (ศักดิ์ศรี แยมันดดา, 2547, หน้า 29-37) กล่าวถึงพระราชทาน
พระนามว่า ลวงนะ เป็นผู้ปกครองอาณาจักรโบราณชื่อ อุตตรปาณฑพ พระเจ้าลวงนะมักเรียกประชุม
เหล่าอำมาตย์ข้าราชการในช่วงบ่ายทุกวัน เพื่อสังสรรค์เสนาสนาให้เป็นที่สำราญพระราชหฤทัย
บ่ายวันหนึ่ง มีนักแสดงกลขอเข้าเฝ้าพระราชอา เพราะประสงค์จะแสดงมายากลอันมหัศจรรย์ถวาย
เมื่อพระเจ้าลวงนะทรงสบพระเนตรกับนักร้องดาที่เปิกโพลงของนักแสดงกลตามคำร้องขอของเขา
พระองค์ก็พลันเสด็จเข้าไปในอีกโลกหนึ่ง ปราศจากความวิจิตรงดงาม และความสะกดสยบดังที่
ประจักษ์ในท้องพระโรง พระเจ้าลวงนะเผชิญกับสัตว์ร้ายนานาชนิดในไพรพฤกษ์ และประสบสภาพ
ความเป็นอยู่ที่ลำบากยากเข็ญ ทำให้พระวรกายผ่ายผอมจนเหลือแต่หนังหุ้มกระดูก พระเกศยาว
รุงรังเป็นกระเซิง ภูเขาอาภรณ์อันงดงามประณีตก็กลายเป็นเศษผ้าขี้ริ้ว ครึ่งหนึ่ง พระราชอาพบสตรีรูปร่าง
ห่มด้วยเสื้อผ้าหยาบๆ ที่ทอดจากเปลือกไม้ระหว่างที่เธอนำข้าวไปให้บิดาซึ่งกำลังตัดฟืนอยู่ในป่า ด้วย
ความหิวโหยเหลือทน พระราชอาทรงร้องขอสตรีขี้ริ้วแบ่งปันข้าวให้กับพระองค์บ้าง ทว่าเธอปฏิเสธ
อย่างไร้เยื่อใย ทั้งนี้ใช้เพราะความแค้นใจ แต่ด้วยเหตุผลที่พระเจ้าลวงนะกับสตรีขี้ริ้วอยู่ในชั้น
วรรณะแตกต่างกัน การที่เธอจะถวายข้าว และน้ำแด่พระองค์แม้จะเพียงเล็กน้อย ก็นับเป็นการทำ
บาปมหันต์

... ไม่ได้หรอก พระองค์เป็นราชา แต่หม่อมฉันมิได้เป็น พ่อของหม่อมฉันเป็น
วรรณะต่ำสุด คือเป็นจัณฑาล หม่อมฉันก็เป็นจัณฑาล พระองค์เป็นวรรณะกษัตริย์ หม่อม
ฉันช่วยพระองค์ไม่ได้หรอก มันเป็นบาปหนักนะ เพียงแต่หม่อมฉันถวายข้าวแม้เมล็ดเดียว
แก่พระองค์ หรือถวายน้ําลึกหยดเดียว ก็เท่ากับหม่อมฉันทำบาปแล้ว ชาตินี้เกิดเป็น
จัณฑาลก็บาปหนอยู่แล้ว อย่าให้ต้องสืบไปในชาติหน้าเลย

(ศักดิ์ศรี แยมันดดา, 2547, หน้า 33)

เมื่อสตรีขี้ริ้วไตร่ตรองปัญหาโดยถ้วนถี่ ก็เสนอให้พระเจ้าลวงนะละทิ้งวรรณะกษัตริย์และ
สมรสกับเธอ เพราะเป็นวิธีเดียวที่จะทำให้พระองค์มีสถานภาพเป็นจัณฑาลอย่างเต็มตัว และสามารถ
สวैयाกับน้ำของคนในวรรณะเดียวกันได้

... เอาอย่างนี้เป็นไร พระองค์ทรงละทิ้งวรรณกะษัตริย์เสีย แล้วแต่งงานกับ
หม่อมฉัน เมื่อเราเป็นจันทาลเหมือนกันแล้ว พระองค์จะเสวยข้าวและน้ำกับพวกเราได้
(ศักดิ์ศรี แยมันดดา, 2547, หน้า 33-34)

ขณะที่เวตาลปัญจวิงศติเรื่องที่ 9 บอกเล่าเรื่องราวของพระราชาบุตรีแห่งพระเจ้าวิรเทพ ทรง
พระนามว่า อนงครตี มีความหมายว่า “เป็นที่ยินดีของกามเทพ” (ศักดิ์ศรี แยมันดดา, 2550, หน้า
89) ครั้นพระนางอนงครตีทรงเจริญวัย พระราชชนกก็ทรงมีพระราชประสงค์จะจัดหาคู่ครองที่
เหมาะสมคู่ควรแก่พระราชาบุตรี ทว่าพระนางอนงครตีทรงประกาศอย่างชัดเจนว่า จะทรงอภิเษก
สมรสกับบุรุษรูปงาม และต้องมีความรู้ในศิลปศาสตร์อย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้น จากนั้นก็มีบุรุษ 4 คน
มาสู่ขอพระราชธิดา คนที่ 1 เป็นศุทร ชื่อ ปัญจาณูญิกะ มีความสามารถในการตัดเย็บเสื้อผ้าอย่าง
งามวันละ 5 ชุด ชายคนที่ 2 เป็นไวยะ ชื่อ ภาษยะ สามารถรับรู้ได้ทั้งภาษาสัตว์และนก ส่วนชาย
ลำดับที่ 3 เป็นกษัตริย์ ทรงพระนามว่า ชัทร พระองค์ได้รับการยกย่องว่าเป็นราชันผู้ทรงพลังและ
มีศิลปะในการใช้ดาบจนหาผู้เปรียบเสมือนมิได้ ขณะที่ชายคนที่ 4 เป็นพราหมณ์ ชื่อ ชิวทัตต์ สามารถ
ช่วยคนและสัตว์ที่ตายไปแล้วกลับฟื้นคืนชีพได้ การที่บุรุษทั้ง 4 คนต่างเพียบพร้อมด้วยรูปสมบัติ และ
คุณสมบัติดังที่พระราชธิดาต้องการ ทำให้พระเจ้าวิรเทพทรงตกลงพระทัยมิได้ว่า บุรุษผู้ใดสมควรเป็น
ราชาบุตรเขยของพระองค์

เมื่อเวตาลขอให้พระเจ้าวิกรมเสนช่วยไต่ตรองปัญหา และช่วยตัดสินด้วยว่า บุรุษคนใด
สมควรได้อภิเษกสมรสกับพระนางอนงครตี พระเจ้าวิกรมเสนถึงกับพิโรธเวตาลอย่างสุดระงับ ทรง
ตรัสบริภาษเวตาลว่า ช่างโง่เขลาเบาปัญญาหนักหนาที่ไม่อาจตัดสินปัญหาง่ายๆ เช่นนี้ ตามขนบ
อินเดียแต่บรมโบราณ หญิงที่ถือกำเนิดในวรรณะใดก็ต้องหาสามีในวรรณะเดียวกับเธอเท่านั้น บุรุษที่
สมควรได้อภิเษกสมรสกับพระนางอนงครตีจำเป็นต้องเป็นพระเจ้าชัทร เนื่องจากทั้ง 2 พระองค์อยู่ใน
วรรณะกษัตริย์เหมือนกัน

... อ้ายเจ้าเล่ห์ เจ้าพยายามหลอกล่อให้ข้าพูดหลายครั้งหลายหนแล้ว ข้าก็เผลอ
ตอบปัญหาของเจ้าทุกที เพราะมันมีแง่มุมที่ตัดสินได้ยาก ข้าจึงต้องแสดงความคิดให้เจ้าฟัง
แต่ว่าคราวนี้ข้าเห็นว่าปัญหาของเจ้ามันแสดงความโง่เขลาของเจ้าแท้ๆ เจ้าไม่เห็นหรือว่า
หญิงในวรรณะใดก็ต้องหาสามีในวรรณะนั้นเท่านั้น นางกษัตริย์ก็ต้องแต่งงานกับกษัตริย์
ด้วยกัน จะไปแต่งกับชายวรรณะอื่นได้อย่างไร ? ก็ชายทั้งสี่นั้นต่างก็อยู่ในวรรณะแตกต่างกัน
ชายตัดเสื้ออยู่ในวรรณะศุทร ชายคนที่รู้ภาษาสัตว์เป็นคนในวรรณะไวยะ ชายคนที่รู้
มนตร์ช่วยชุบชีวิตคนตายให้ฟื้นเป็นวรรณะพราหมณ์ คงเหลืออยู่คนเดียวคือชัทรที่เป็น
วรรณะกษัตริย์ เพราะฉะนั้นคนที่จะต้องแต่งงานกับเจ้าหญิงได้ก็ต้องเป็นชัทรเท่านั้น
(ศักดิ์ศรี แยมันดดา, 2550, หน้า 91)

ส่วนใน “กามนิต วาสิฐฐี” เมื่อผู้เป็นบิดาเห็นบุตรชายคือ กามนิต ตั้งใจทำมาหากินจน
ทรัพย์สมบัติเพิ่มพูนขึ้นเป็นทวีตริคูณ แต่ไม่ไยดีกับเรื่องการแสวงหาคู่ครอง และให้กำเนิดทายาทสืบ
ตระกูล ได้ตัดสินใจไปเลือกสรรลูกสะใภ้ด้วยตนเอง ภรรยาของกามนิตเป็นสตรีที่เพ็งจะแตกเนื้อสาว
กระนั้น คุณสมบัติที่ทำให้ผู้เป็นบิดาพอใจมากที่สุดคือ เธอเป็นธิดาคนโตของพ่อค้าใหญ่ มีตระกูล
สมชาติสมเชื้อกับกามนิตอย่างไว้ที่ตำหนิ

... พ่อได้เลือกหาหญิงตระกูลมาเป็นภรรยาเจ้าสำรองไว้แล้ว หญิงคนนั้นเป็นธิดาคนเอื่อยของสญชัยพ่อค้าใหญ่ เพิ่งจะแตกเนื้อสาวในเร็วๆ นี้ ดังนั้นเจ้าจะเห็นได้ว่า เมียที่พ่อจัดหาให้มีตระกูลสมชาติสมเชือกันดี เพราะตระกูลของเขาก็มีงมี มีคนนับหน้าถือตา ญาติพี่น้องทั้งฝ่ายบิดามารดาของนางก็บริบูรณ์

(เสฐียรโกเศศ นาคะประทีป, 2552, หน้า 122)

จะเห็นได้ว่า ทศนะของชาวเวียดนามว่าด้วยการจัดหาคู่ครองให้กับบุตรธิดาตามหลักที่ครอบครัวของเจ้าปาวและเจ้าสาวต้องมีสถานภาพเท่าเทียมกัน มีลักษณะใกล้เคียงกับการสมรสภายในชั้นวรรณะเดียวกันของชาวอินเดีย อันเป็นชนบประเพณีที่สืบสานมาแต่บรรพกาล แตกต่างกันตรงที่ถึงแม้ชาวเวียดนามจะนิยมให้บุตรธิดาสมรสกับคนที่มีฐานะทางครอบครัวเสมอเหมือนกับตน ทว่าคดีดังกล่าวไม่ได้ฝังรากถึงขั้นผ่นปรนไม่ได้ ประจักษ์จากเรื่องที่ภรรยาของท่านอาจารย์ยินยอมให้ธิดาคนโตแต่งงานกับเหงวยินซิงซึก [บิดาของประธานาธิบดีโฮจิมินห์] ถึงแม้เขาจะเป็นเด็กกำพร้า บิดามารดาและต้องไปพึ่งพาอาศัยครอบครัวของท่านอาจารย์ตั้งแต่เยาว์วัย ปรากฏการณ์ท่านองนี้ไม่มีโอกาสเกิดขึ้นในสังคมอินเดียสมัยก่อน เห็นได้จากเรื่องที่พระเจ้าลวณะจำต้องละจากวรรณะกษัตริย์และถือวรรณะจัณฑาลด้วยการสมรสกับสตรีชั้ว เพราะเป็นวิธียุติธรรมที่จะทำให้พระองค์เสวยข้าวและน้ำของคนในวรรณะจัณฑาลได้

ชาวอียิปต์มีวิธีการเลือกหาคู่ครองที่น่าประทับใจมาก ในนิทานเรื่อง “เจ้าชายผู้ต้องเคราะห์กรรม” มีข้อมูลน่าสนใจเกี่ยวกับหัวหน้าเผ่านาฮารานา และวิถีที่เขาเลือกหาคู่ครองให้กับธิดาหัวหน้าเผ่านาฮารานาสร้างบ้านที่มีเจ็ดสิบหน้าต่างและสูงจากพื้นดินเจ็ดสิบศอกไว้หลังหนึ่ง เพื่อเป็นที่อาศัยสำหรับธิดาคนเดียวของเขา จากนั้นหัวหน้าเผ่านาฮารานาก็ปาวประกาศว่า หากใครสามารถปีนขึ้นไปถึงหน้าต่างของบ้านหลังนั้น เขาก็จะยกธิดาให้

... และดูเอาเถิด หัวหน้าเผ่าแห่งนาฮารานาก็มีแต่ลูกสาวคนเดียว และแปลกดี เขาสร้างบ้านให้นางหลังหนึ่ง มีเจ็ดสิบหน้าต่าง สูงจากพื้นดินเจ็ดสิบศอก และหัวหน้าเชื้อเชิญบุตรของหัวหน้ากลุ่มต่างๆ ในดินแดนคาอู และกล่าวกับเขาว่า “ใครก็ตามที่ปีนขึ้นไปถึงหน้าต่างของลูกสาวข้า จะได้นางเป็นภรรยา”

(กิงแก้ว อัทธากร, 2550, หน้า 105)

วิธีการเลือกหาคู่ครองให้กับสตรีเพศในประเทศไทยมีลักษณะแตกต่างกันตามภูมิภาค ยกตัวอย่างเช่น สิทธิการเลือกสรรคู่ครองในภาคพายัพตกอยู่ในมือของฝ่ายหญิง ส่วนฝ่ายชายซึ่งเรียกว่า “ปาว” หรือชายหนุ่มที่ยังไม่มีภรรยา จะเป็นฝ่ายอ่อนวอนขอความรักจากหญิงสาว เป็นการเลือกคู่ตรงตัวต่อตัว มิใช่กิจธุระของผู้ใหญ่สองฝ่ายที่จะเป็นผู้เลือกหาให้อย่างชนิด “คลุมถุงชน” (เสฐียรโกเศศ, 2531, หน้า 17-18) ขณะที่ประเพณีการแต่งงานของชาวปักษ์ใต้แต่เดิมมาล้วนเป็นเรื่องที่ฝ่ายชายไปอยู่ที่บ้านของฝ่ายหญิง หรือที่เรียกกันว่า “เขยอาสา” โดยฝ่ายชายไปอาศัยรับใช้ผู้หลักผู้ใหญ่ของฝ่ายหญิง เป็นโอกาสให้ผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงพิจารณาท่วงท่าและกิริยามารยาทของชายผู้อาสาจะเข้ามาเป็นบุตรเขย ถ้าผู้ใหญฝ่ายหญิงเห็นว่าชายที่เข้ามาอาสาเป็นคนดี ทั้งอัธยาศัยและกิริยามารยาทต่างเป็นที่พออกพอใจ ก็จะยินยอมยกธิดาของตนให้ มีคำโบราณกล่าวว่า “เรื่องเงินทองไม่ต้องกล่าว ถ้าเป็นคนดีมีพร้าซัดหลังมาเล่มเดียวก็ใช้ได้” ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะคนไทยสมัยก่อนประกอบอาชีพทางด้านการเกษตร ชายหนุ่มที่เป็นคนขยันขันแข็ง และมีแรงกำลังสำหรับทำไร่ไถนา

จึงมีคุณค่าและเป็นที่ยอมรับโดยทั่วกัน นี่เองที่เป็นที่มาของนิทานพื้นบ้านเรื่อง “เจ้าชู้เกียจได้ดี” เรื่องมีอยู่ว่า ชายหนุ่มคนหนึ่งเกียจคร้านจนกระทั่งไม่ยอมล้างมือหลังจากรับประทานอาหารข้าวเสร็จ ข้าวจึงติดมือเขาจนกรัง เศรษฐีตาบอดคนหนึ่งต้องการจะเลือกหาคู่ครองให้กับธิดา โดยใช้วิธีคลำมือของชายหนุ่มที่มาสู่ขอ ครั้นเศรษฐีคลำมือของเจ้าชู้เกียจ มีความรู้สึกว่ามีมือของเขาหยาบมาก เศรษฐีเข้าใจว่าชายหนุ่มที่มาสู่ขอธิดาของตนนั้นเป็นคนขยันทำงานจนมือหยาบด้าน จึงยินดียกธิดาให้ (เสฐียรโกเศศ, 2531, หน้า 19)

กล่าวโดยสรุป กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ล้วนแต่มีวิธีเลือกหาคู่ครองที่เป็นแบบฉบับของตนเอง ขณะที่ชาวเวียดนามนิยมจัดหาคู่ครองให้กับบุตรธิดาโดยยึดหลักที่ครอบครัวของเจ้าบ่าวและเจ้าสาวต้องมีสถานภาพเท่าเทียมกัน ซึ่งละม้ายคล้ายกับค่านิยมของชาวอินเดียว่าด้วยเรื่องการสมรสระหว่างปัจเจกที่ร่วมอยู่ในชั้นวรรณะเดียวกัน การเลือกสรรบุตรเขยของหัวหน้าเผ่าในอาราธนาในอียิปต์ ที่พิจารณาความสามารถของชายหนุ่มจากการปีนขึ้นหน้าตาของบ้านที่สูงเจ็ดสิบศอกจากพื้นดิน กลับเป็นประสบการณ์แปลกใหม่สำหรับประชาชนในภาคพื้นตะวันออก ส่วนการเลือกหาคู่ครองของชาวไทยนั้นก็แตกต่างกันตามภูมิภาค ดังที่ผู้หญิงพวยพม์มีสิทธิ์ขาดในการเลือกหาคู่ครอง หรือชาวปักข์ได้นิยมให้ชายหนุ่มผู้อาสาจะมาเป็นบุตรเขยอาศัยอยู่ในบ้านของฝ่ายหญิงเพื่อพิจารณาท่วงทีกับทั้งกิริยามารยาทของเขาว่าเหมาะสมที่จะแต่งงานกับธิดาบ้านนั้นหรือไม่

อภิปรายผล

แคมป์เบลล์อธิบายว่า การสมรสที่แท้จริงต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความรักทางจิตวิญญาณ มิใช่ได้ขึ้นมาจากความหลงใหลทางกายภาพ เรื่องที่คู่สมรสสามารถยอมรับอัตลักษณ์ของอีกฝ่ายหนึ่งสำคัญมาก ส่วนเรื่องที่ทั้งสองจะรวมเป็นหนึ่งเดียวกันทางกายภาพถือเป็นการแสดงคำสัตย์ปฏิญาณที่ไว้ไว้แก่กันอย่างเป็นรูปธรรมก็เท่านั้น (บาร์นี บุญทรง, 2551, หน้า 402) ที่แคมป์เบลล์ยืนยันอย่างหนักแน่นเช่นนั้นก็เพราะวิเคราะห์ตามคุณธรรมหลักห้าประการของอัศวินในสมัยกลาง ประกอบด้วย การควบคุมอารมณ์ ความกล้าหาญ ความรัก ความซื่อสัตย์ และการมีมารยาท หรือการเคารพต่อสังคมที่ปัจเจกกำลังใช้ชีวิตอยู่ คุณธรรมหลักห้าประการที่ว่านี้ ทำให้ผู้คนจำนวนมากดำเนินชีวิตอย่างมีสติด้วยการใช้ดุลยพินิจมากกว่าการพึงพาอาศัยอารมณ์ (บาร์นี บุญทรง, 2551, หน้า 409) การสมรสตามความเห็นของแคมป์เบลล์จึงมีความหมายถึงการหลอมรวมชีวิตของใครคนหนึ่งเข้าไปสู่อีกชีวิตหนึ่งซึ่งกว้างใหญ่กว่าเดิม เนื่องจากประกอบด้วยชีวิตของคน 2 คน สำหรับวงแหวนที่เจ้าบ่าวและเจ้าสาวมอบให้แก่กันในงานสมรส ก็มีความหมายมากกว่าการประดับประดาไว้ มันแสดงให้เห็นว่าทั้งคู่ได้เข้ามาอยู่ในวงกลมๆ หนึ่งด้วยกันอย่างสมบูรณ์ (บาร์นี บุญทรง, 2551, หน้า 462) เป็นที่น่าสนใจว่า สัญลักษณ์วงกลมก็ปรากฏในพิธีแต่งงานของกลุ่มชาติพันธุ์ในแหลมมลายูเช่นเดียวกัน และน่าจะสื่อความหมายไปในทางเดียวกับที่แคมป์เบลล์อธิบายสัญลักษณ์วงแหวน กล่าวคือ “พวกเขาในแหลมมลายูมีพิธีแต่งงาน เมื่อเจ้าบ่าวเจ้าสาวมาพร้อมกันในที่ทำพิธี ผู้มีอายุสูงในพวกจะจงเจ้าบ่าวเจ้าสาวมาตรงวงที่ขีดเขียนไว้ ซึ่งจะเป็นวงแคบวงกว้างก็แล้วแต่กำลังเจ้าบ่าวเจ้าสาว ซึ่งมีหน้าที่จะต้องวิ่งรอบวงนั้น กล่าวคือ เจ้าสาวจะต้องวิ่งรอบวงและเจ้าบ่าวจะต้องไล่ตามไปในระยะห่างพอสมควร ถ้าไล่ตามกันทัน เจ้าบ่าวก็ได้เจ้าสาวมาเป็นเมีย ถ้าไล่ไม่ทันก็หมดสิทธิ์ที่จะได้หญิงนั้น” (เสฐียรโกเศศ, 2531, หน้า 29)

ด้วยเหตุนี้ การสมรสจึงเป็นอะไรที่เหนือกว่าความสัมพันธ์ฉันชู้สาว มันคือพันธสัญญาชั่วชีวิตที่คู่สมรสจะต้องให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก ในเมื่อความสัมพันธ์ฉันชู้สาวเป็นไปเพื่อความเพลิดเพลินเท่านั้น ระยะเวลาการดำรงอยู่ของความสัมพันธ์ฉันชู้สาวจึงขึ้นอยู่กับความพึงพอใจทางกายภาพฝ่ายเดียว เมื่อใดก็ตามที่ความเพลิดเพลินคลายกำลังลง ความสัมพันธ์ฉันชู้สาวก็ย่อมจบลงตามไปด้วย แคมป์เบลล์อธิบายว่า “เหมือนกับสัญลักษณ์หยินหยางอย่างไรละ คุณเห็นไหม ผมอยู่ตรงนี้ และเธออยู่ตรงนี้ และเราอยู่ตรงนี้ ที่นี้ เมื่อผมต้องเสียสละ ผมไม่ได้เสียสละให้กับเธอ ผมเสียสละให้กับความสัมพันธ์ ความซนเคื่องใจที่มีต่ออีกฝ่ายหนึ่งเป็นเรื่องของการวางมันไว้ผิดที่ ชีวิตอยู่ในความสัมพันธ์ นั่นคือที่ที่ชีวิตของคุณอยู่ในขณะนี้ นั่นคือการสมรส-ส่วนความสัมพันธ์ฉันชู้สาวนั้น คุณมีชีวิตสองชีวิตที่สัมพันธ์กัน ซึ่งประสบความสำเร็จมากบ้างน้อยบ้างเป็นระยะเวลาหนึ่ง トラバเท่าที่มันดูน่าพึงพอใจ” (บาร์นี บุญทรง, 2551, หน้า 428)

นอกจากงานแหวนที่เจ้าบ่าวและเจ้าสาวมอบให้แก่กันในงานสมรส เป็นสัญลักษณ์บ่งบอกว่าพวกเขาได้ก้าวเข้ามาอยู่ในวงกลมๆ หนึ่งด้วยกันอย่างเต็มบริบูรณ์แล้ว คำมั่นสัญญาที่ทั้งสองฝ่ายมอบให้แก่กันระหว่างประกอบพิธีก็มีความหมายลึกซึ้งอย่างยิ่ง แคมป์เบลล์กล่าวว่า การสมรสของบางคนคงอยู่ยาวนาน แต่สำหรับบางคนกลับไม่นาน ปัญหาอยู่ที่ “ความซื่อสัตย์” คำเดียว “ความซื่อสัตย์” ในที่นี้หมายถึงการ “ไม่นอกใจ ไม่ทอดทิ้งกัน-ไม่ว่าจะพบการทดสอบ หรือความทุกข์อย่างไร คุณยังคงซื่อตรง” (บาร์นี บุญทรง, 2551, หน้า 427) เฉกเช่นเดียวกับความหมายเชิงสัญลักษณ์ของหมากพลูที่เป็นสิ่งขาดเสียมิได้ระหว่างประกอบพิธีแต่งงานของชาวไทย เสฐียรโกเศศ (2531, หน้า 52) ให้ข้อมูลว่า ตำราเกี่ยวกับการประกอบพิธีแต่งงานบางฉบับระบุว่า ชนหมากที่ฝ่ายเจ้าบ่าวนำไปยังครอบครัวของเจ้าสาวประกอบด้วยหมาก 8 ผลและพลู 4 เรียง หมากนั้นต้องให้อยู่ในตะแ่งเดียว หรือถ้าจะจัดให้เป็น 2 ตะแ่งก็ได้ ส่วนพลูต้องเป็นเรียงละ 8 ใบ “ที่ในตำรากล่าวว่าหมากต้องอยู่ตะแ่งเดียวกัน และกลางที่ว้าตะแ่งละ ๒ ผลก็ได้ นี่พอเห็นต้นเหตุที่ทำ ว่าต้องการให้เป็นคู่ หรืออยู่รวมตะแ่งเดียวกัน เป็นเครื่องหมายว่าไม่มีแบ่งแยกไปจากกัน” ข้อมูลที่กล่าวมายังให้ประจักษ์ว่า ทั้งแหวน หมากพลู และคำมั่นสัญญาระหว่างประกอบพิธีสมรส ต่างมีความหมายเชิงสัญลักษณ์ เป็นการเตือนสติเจ้าบ่าวและเจ้าสาวในเรื่องที่ทั้งสองได้ก้าวเข้าไปสู่อีกวาระหนึ่งของการดำรงชีพ ที่แต่ละฝ่ายจะต้องลดละอัตตาให้น้อยลง รู้จักเสียสละ และก็มีความรักชอบต่อส่วนรวมมากยิ่งขึ้น

รายการอ้างอิง

- กึ่งแก้ว อรรถการ. (2550). **นิทานโบราณคดีอียิปต์** (แปลจากฉบับภาษาอังกฤษของเซอร์ วิลเลียม แมททิวพลินเดอร์ส พีทรี). นนทบุรี: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- จรรยาศักดิ์ บุญญาพิทักษ์. (2554). **คำสอนสตรีในเพลงกล่อมเด็กภาคใต้**. สงขลา: มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.
- น.ม.ส. (พระราชวรรังสฤษฎ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์). (2543). **นิทานเวตาล**. กรุงเทพฯ: บางกอกบุ๊ค.
- บาร์นี บุญทรง. (2551). **พลาณภาพแห่งเทพปรณัม** (แปลจากฉบับภาษาอังกฤษของโจเซฟ แคมป์เบลล์และบิลล์ มอยเยอร์ส). (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ปรหมังสา โยคานันทะ. (2554). **อัตชีวประวัติของโยคี**. นนทบุรี: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔**. (พิมพ์ครั้งที่ 2).
กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.

ศักดิ์ศรี แยมน์ดดา. (2547). **ภารตนิยาย**. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

_____. (2550). **เวตาลปัญจวิงศติ**. กรุงเทพฯ: แม่คำผาง.

เสฐียรโกเศศ. (2531). **ประเพณีเนื่องในการแต่งงานบ่าวสาว**. กรุงเทพฯ: แม่คำผาง.

เสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป. (2552). **กามนิต วาสิฏฐี**. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: ศยาม.

เสาลักษณ์ อามันตศานต์. (2543). **ทฤษฎีคติชนและวิธีการศึกษา**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
รามคำแหง.

Do Hoai Linh. (2010). **Duong ve to quoc**. Ha Noi: Nha xuất bản chính trị quốc gia.

Hoai Thanh. (2004). **Bac Ho hoi ky**. Ha Noi: Nha xuất bản Văn học.

Mai Son. (2016). **Madam Nhu Tran Le Xuan: Quyên lục ba Rong** (Translated from
the English version by Monique Brinson Demery). Ha Noi: Nha xuất bản Hoi
Nha van.

Ngoc Anh. (2014). **100 truyện cổ tích Việt Nam**. Ha Noi: Nha xuất bản văn hóa
thông tin.

Tran Duong. (2010). **108 chuyện vui đời thuở của Bac Ho**. Ha Noi: Nha xuất bản
Đan tri.

Tran Minh Sieu. (2008). **Nhưng người thân trong gia đình Bac Ho**. Nghe An: Nha
xuất bản Nghe An.

Truong Minh Tuan. (2015). **Nhưng màu chuyện về tam gương đạo đức Hồ Chí
Minh**. Ha Noi: Nha xuất bản chính trị quốc gia.

Vu Xuan Luong. (2009). **Tu dien Tiếng Việt**. Ha Noi: Nha xuất bản Đà Nẵng.